

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА АУДИТУ ТА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ

КОЛІСНИК Аліна Вікторівна

**АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня
«Магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник:
кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту та
державного контролю
Шевчук Олена Дмитрівна

ВІННИЦЯ – 2018

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та аудиту

Кафедра аудиту та державного контролю

Затверджую
зав. кафедри «Аудиту та державного контролю»
д.е.н., професор _____ Гуцаленко Л.В.
« ____ » _____ 201_ р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студентці

Колісник Аліні Вікторівні
на тему

«Аудиторська оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства»

затверджена Наказом від «10» листопада 2017 р., № 261 м

Календарний план виконання магістерської роботи

Структура роботи		Термін підготовки
ВСТУП		01.09.2018-08.09.2018
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	10.09.2018-20.09.2018
РОЗДІЛ 2	АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20.09.2018-20.10.2018
РОЗДІЛ 3	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20.10.2018-23.11.2018
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ		23.11.2018-26.11.2018
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		27.11.2018-28.11.2018
ДОДАТКИ		29.11.2018-30.11.2018

Термін подання роботи на кафедру
для попереднього захисту «17» грудня 2018 р.
Завдання видав керівник «10» листопада 2017 р.

_____ Шевчук О.Д.

Завдання отримав магістрант _____ Колісник А.В.

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є вивчення сукупності теоретичних, методичних, практичних та організаційних аспектів проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність сільськогосподарського підприємства ТОВ «Курланд», що стосується системи фінансової звітності.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів системи проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, розробка пропозицій щодо їх удосконалення та втілення на сільськогосподарському підприємстві.

Завданнями дослідження є: дослідити фінансову стійкість та платоспроможність підприємства як об'єкти аудиту, розглянути аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як складових перевірки даних річної звітності, розглянути мету, завдання та джерела аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, розкрити організаційні аспекти та методикау аудиту фінансової стійкості то платоспроможності підприємства, розкрити сутність формування аудиторського звіту за підсумками аудиторської перевірки, розглянути оцінку фінансової стійкості та платоспроможності в системі економічної безпеки підприємства та шляхи їх підвищення, запропонувати шляхи вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємстві.

За результатами проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки, розроблені та впроваджені рекомендації.

Одержані результати варто впроваджувати на підприємстві для покращення його ефективної та результативної діяльності.

Ключові слова: фінансова стійкість, платоспроможність, аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємств.

Магістерська робота включає в себе 107 сторінок, 24 таблиці, 21 рисунок, список використаних джерел становить 105 найменувань, 6 додатків.

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ФІАНСОВОЇ ТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1.	Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства як об'єкт аудиту	9
1.2.	Оцінка методичних підходів до аудиту фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.	18
1.3.	Аудит фінансової стійкості і платоспроможності як складова перевірки даних фінансової звітності	26
РОЗДІЛ 2	АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	34
2.1.	Мета, завдання та джерела аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	34
2.2.	Організаційні аспекти та методика аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	42
2.3.	Формування звіту аудитора за підсумками аудиторської перевірки	56
РОЗДІЛ 3	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ФІАНСОВОЇ ТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	60
3.1.	Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства, як складові його економічної безпеки	60
3.2.	Вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємстві	70
3.3.	Шляхи та умови розвитку автоматизованого аудиту на підприємствах України	74
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	82
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
	ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Актуальність теми. Ринкові відносини, що склалися в аграрному секторі, зумовили потребу побудови нових методів і форм управління та вдосконалення національної системи фінансово-економічного контролю. Для успішного функціонування аграрних підприємств в умовах конкурентного середовища, задоволення потреб споживачів економічною інформацією особливого розвитку набуває незалежний фінансовий контроль (аудит) [82, с. 72].

В сучасних умовах нестабільного економічного становища в країні виникає необхідність у досконалому вивченні фінансового стану підприємства, одним з основних елементів якого є аудит фінансової стійкості та платоспроможності [35, с. 44].

Фінансова стійкість – це такий стан грошових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів, вказуючи при цьому на такі її ознаки: платоспроможність та кредитоспроможність; мінімальний рівень підприємницького ризику [12, с. 20].

Платоспроможність – дуже містке поняття, яке може включати в себе як кредитоспроможність – здатність підприємства здійснювати розрахунки за кредити, податкоспроможність – можливість сплачувати накладені на підприємство податки, а також ліквідність – здатність швидко перетворювати власні активи на грошові кошти. До розробки тактичних і стратегічних дій з підвищення або поновлення платоспроможності кожне підприємство мусить ставитися відповідально, бо саме від цієї системи показників залежить майбутній розвиток підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень на різних етапах його розвитку [70, с. 251].

Фінансова стійкість та платоспроможність є одними із головних умов розвитку, життєдіяльності, основою стабільного стану та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності будь-якого підприємства. Вони характеризують ефективність фінансового, операційного та інвестиційного розвитку, відображають достатність забезпечення оборотних засобів власними

джерелами покриття, а також дають змогу підприємству ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність та відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями. Саме фінансова стійкість та платоспроможність дає можливість підприємству маневрувати власними коштами та визначає ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування [36, с. 915].

Особливість проведення аудиту сільськогосподарських підприємств відрізняється від інших характерною для сільського господарства сукупністю природних і галузевих чинників, які доцільно враховувати на всіх етапах перевірки. Тому потрібне вдосконалення методики та організації аудиту аграрних підприємств через виділення об'єктів, джерел інформації, методичних прийомів, що забезпечують комплексне дослідження господарських операцій у процесі аудиторської перевірки [82, с. 74].

Тому особливої актуальності набуває питання проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємств, яке дає змогу оцінити рівень незалежності підприємств від зовнішніх джерел фінансування.

Дослідження окремих аспектів фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, а також, проблем їх аудиторської оцінки та впливу на забезпечення аналітичності управлінських рішень, проводили такі вітчизняні вчені-економісти, а саме: Гуцаленко Л.В., Здирко Н.Г., Калетнік Г.М., Коваль Л.В., Коляденко С.В., Мазур В. А., Мулик Т.О., Мулик Я.І., Салькова І.Ю., Фостолович В. А., Шевчук О.Д. та інші, які в своїх наукових працях розкривають ті чи інші аспекти проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Незважаючи на досить високий рівень дослідження вченими проблем аудиторської оцінки фінансового стану, недостатньо розкритими залишаються окремі питання аналітичного та інформаційно-методичного забезпечення аудиторської оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як важливої складової ефективності прийняття управлінських рішень.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні теоретичних, організаційних та методичних аспектів засад проведення аудиту фінансової

стійкості та платоспроможності підприємства, пошук рекомендацій для його оптимізації та розробка пропозицій щодо удосконалення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

У відповідності з зазначено метою були поставлені наступні завдання:

- дослідити фінансову стійкість та платоспроможність підприємства як об'єкти аудиту;
- розглянути методичні підходи до аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- розглянути аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як складових перевірки даних річної звітності;
- розглянути мету, завдання та джерела аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- розкрити організаційні аспекти та методикау аудиту фінансової стійкості то платоспроможності підприємства;
- розкрити сутність формування аудиторського звіту за підсумками аудиторської перевірки;
- розглянути оцінку фінансової стійкості та платоспроможності в системі економічної безпеки підприємства та шляхи їх підвищення;
- запропонувати шляхи вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємстві.

Предметом дослідження є аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження виступають особливості та методика проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства ТОВ «Курланд».

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи і прийоми як: науковий метод, метод індукції та дедукції, метод спостереження, перевірки, групування, та вивчення документів за формою і змістом тощо.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові документи,

наукові праці та публікації вітчизняних вчених, що стосуються дослідження проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, матеріали науково-практичних конференцій, інтернет-ресурсів, бухгалтерська та статистична звітність товариства з обмеженою відповідальністю «Курланд».

В результаті проведеного дослідження:

- розглянуто теоретичні аспекти аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- розкрито значення аудиторської оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- запропоновано шляхи удосконалення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Загальний результат наукового дослідження полягає в наданні рекомендацій щодо удосконалення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Апробація результатів дипломної роботи. Результати дослідження були опубліковані у таких фахових виданнях та науково-практичних конференціях: «Східна Європа: економіка, бізнес та управління» (Дніпро, 12 січня 2018р.), «Сучасний менеджмент; тенденції, проблеми та перспективи розвитку» (Харків, 29 березня 2018р.), «Наукові записки сучасних вчених» (Вінниця, 26 жовтня 2018р.), «Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання» (Вінниця, 30 жовтня 2018р.), «Проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення в системі управління» (Вінниця, 29 листопада 2018р.).

Публікації. За результатами дослідження було опубліковано 3 наукових роботи та 2 тези доповідей.

Структура та обсяг магістерської роботи. Дипломна робота включає в себе вступ, 3 розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи становить 97 сторінок та містить 24 таблиці і 21 рисунок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства як об'єкт аудиту.

Сьогодні через кризове становище вітчизняної економіки більшість українських підприємств опинилася в умовах нестабільності та жорсткого конкурентного середовища. Така ситуація викликає необхідність зміни форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва [58, с. 884].

Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів в більшості випадків залежить від своєчасного та регулярного проведення діагностики фінансово-економічної діяльності в цілому, і його фінансового стану зокрема [57].

Основними показниками які характеризують фінансовий стан є фінансова стійкість та платоспроможність підприємств.

Е.А. Маркар'ян, Г.П. Герасименко, С.Е. Маркар'ян розглядають фінансовий стан як сукупність показників, які відображають його здатність погасити боргові зобов'язання. Фінансовий стан, на думку дослідників, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Таке трактування поняття фінансового стану не розкриває його сутності, а вказує тільки на один з елементів фінансового стану – платоспроможність [46, с. 235].

На думку авторів Фінансового словника А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко, фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами. Це визначення хоча і більш широке, але теж не

повною мірою визначає сутність даного поняття [24, с. 294].

Г.В. Савицька визначає таким чином: «фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу» [78, с. 662]. Особливість такого визначення полягає в тому, що автор вперше визнає фінансовий стан економічною категорією і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу (сьогодні і тільки, а завтра ситуація уже може бути іншою) [74, с. 188].

Думки інших авторів щодо трактування терміну «фінансовий стан» підприємства зазначені на рис. 1.1.

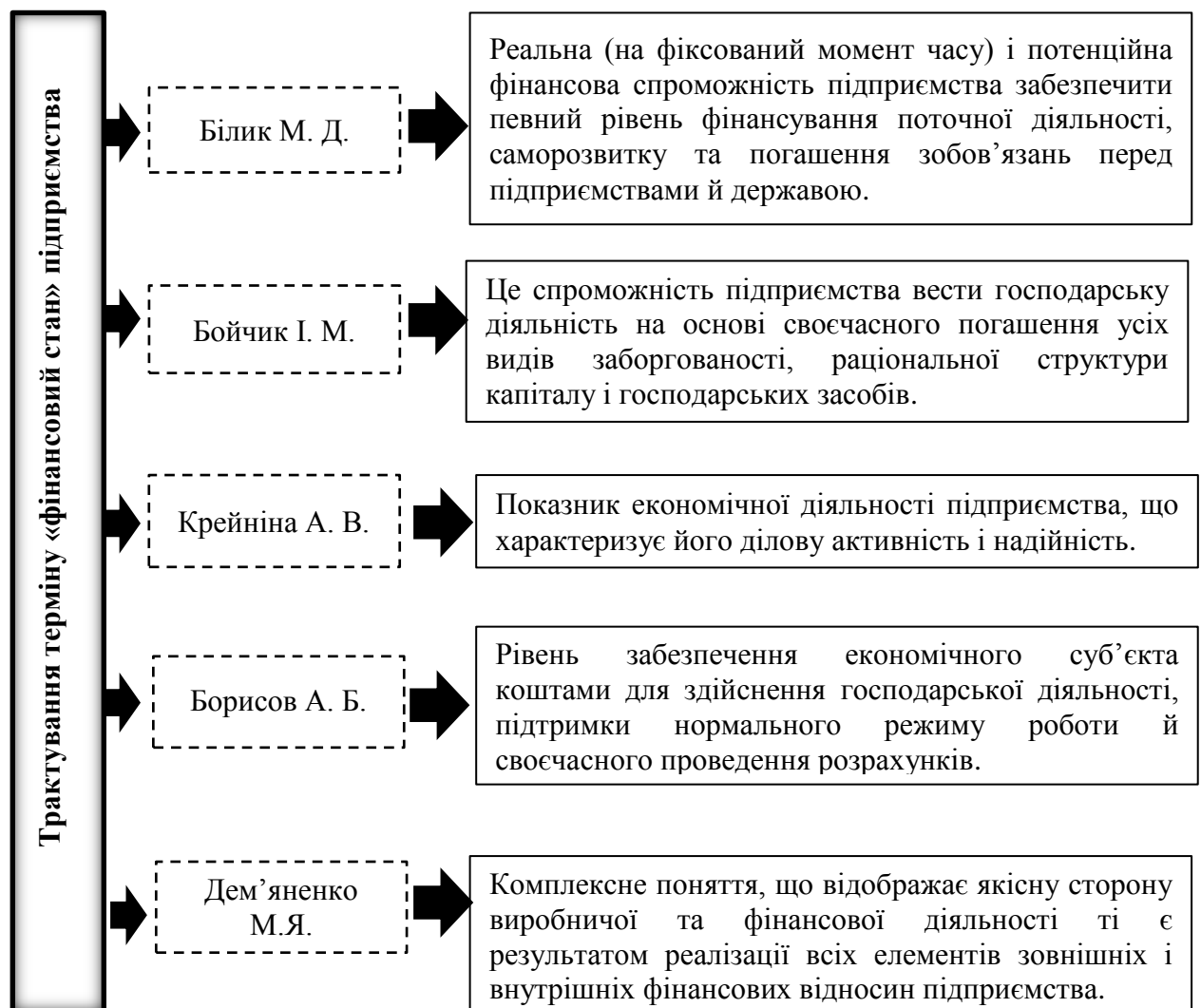

Рис. 1.1. Трактування терміну «фінансовий стан».

Джерело: сформовано автором на основі [7, 9, 10, 21, 43]

Слід зазначити, що визначення поняття фінансового стану закріплене в законодавстві України. За визначенням Фонду державного майна України «фінансовий стан підприємства – сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства» [72].

Тепер перейдемо до конкретного розгляду поняття фінансова стійкість та платоспроможність підприємства.

Фінансова стійкість підприємства характеризує його здатність функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому й зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах припустимого рівня ризику [69, с. 290].

Основні завдання фінансової стійкості підприємства наведені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Основні завдання фінансової стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [105]

Насамперед зазначимо, щодо основних факторів, що визначають фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, належить фінансова структура капіталу (співвідношення позикових і власних коштів, а також довготермінових і короткотермінових джерел коштів) і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і запасів). Тому, з метою оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності, необхідно проаналізувати не тільки структуру фінансових ресурсів, але й напрямки їхнього вкладення [14, с. 191].

Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства здійснюється шляхом розрахунку основних показників (коефіцієнтів), які наведені на рис. 1.3.

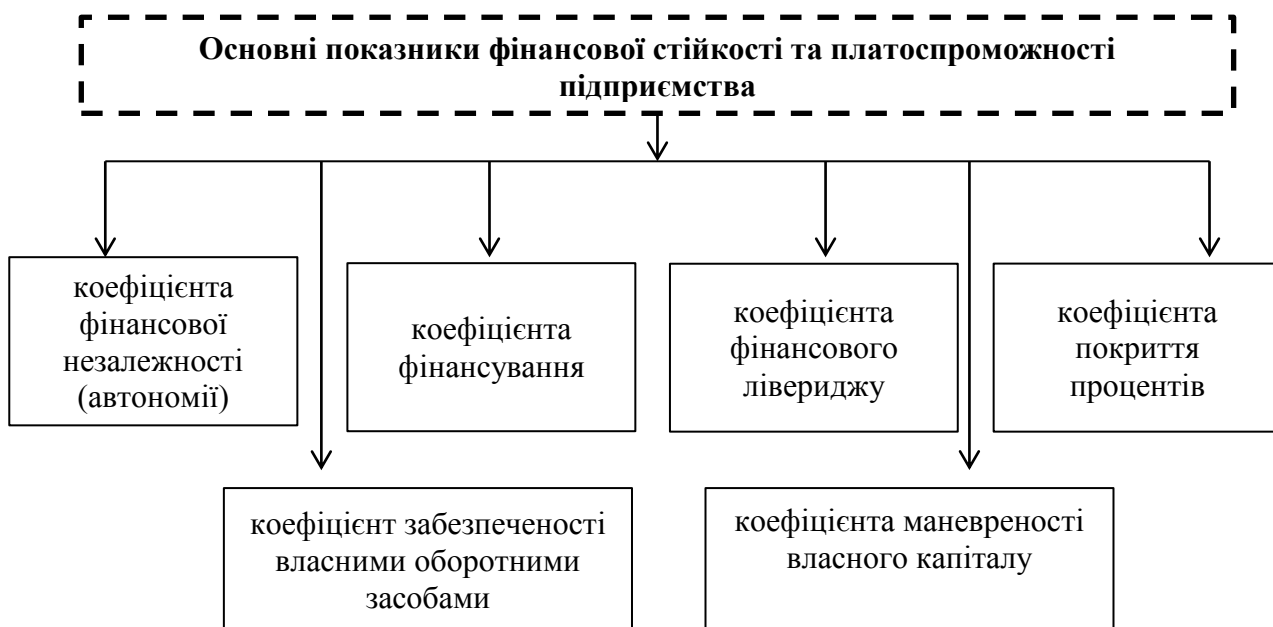

Рис. 1.3. Основні показники фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [74]

Так, Т.В. Белікова фінансово стійким вважає такий суб'єкт господарювання, який придбає активи (основні фонди, нематеріальні активи, оборотні кошти) лише за рахунок власних коштів, та не допускає дебіторської та кредиторської заборгованості та розраховується вчасно за своїми зобов'язаннями [6, с. 20].

Ващенко Л.О. стверджує, що фінансова стійкість – це такий стан грошових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів, вказуючи при цьому на такі її ознаки: платоспроможність та кредитоспроможність; мінімальний рівень підприємницького ризику [12, с. 20].

Колесникова В.М. наголошує, що фінансова стійкість – це стан майна підприємства, який гарантує йому платоспроможність [37, с. 18].

Семенович Т.А. акцентує, що мезофакторами фінансової стійкості підприємства є постачальники, споживачі, товари-замінники, потенціальна конкуренція, суперництво підприємств та промислові взаємовідносини [81].

Дайновський Ю.А. та Корягіна С.В. акцентують, що на фінансову стійкість впливає стан географічного, економічного, технічного, екологічного, правового та політичного середовища підприємства [20, с. 67].

Шембель Ю.С. виділяє п'ять груп факторів фінансової стійкості підприємства: технологічну, державну, економічну, культурну та демографічну. Водночас, він наголошує, що стан технологічної сфери характеризується зрілістю технологій, технологічними розробленнями та тенденціями; державної – державним регулюванням економіки, податковими важелями та політичними ризиками; економічної – економічним зростанням та рівнем інфляції; культурної – тенденціями в стилях життя та моди; демографічної – демографічними тенденціями [107, с. 18.].

На погляд Г.П. Скліяра, сутність категорії «механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства» варто визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дає змогу підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [83].

Думки інших авторів трактування поняття «фінансова стійкість» розглянемо в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування терміну «фінансова стійкість» підприємства різними авторами

Автор	Трактування терміну «фінансова стійкість»
Грабовецький Б.Є. [15, с.154]	Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень незалежності від них наявність такої величини прибутку який би забезпечив самофінансування.
Абрютіна М.С., Грачов А.В. [2, с. 392]	Фінансова стійкість підприємства як надійно гарантовану платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури й поведінки партнерів.
Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. [66]	Розглядають фінансову стійкість з позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечити запаси і витрати, не допустити невиправданої дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями.
Маркіна Ю.П. [48, с. 450]	Фінансова стійкість підприємства означає його фінансову незалежність і відповідність активів та зобов'язань до фінансових та управлінських цілей.
Невдосекін С.В., Іванов М.А. [61]	Фінансова стійкість підприємства як здатність управління функціонувати та розвиватися для підтримки балансу активів і пасивів в нестабільному внутрішньому і зовнішньому середовищі, яке гарантує стійку платоспроможність, інвестиційний інтерес та допустимий рівень ризику.
Мисак Н., Ярошенко О. [50]	Фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різних фінансово-економічних процесів.
Г. Савицька [78, с. 662]	Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику.
Павленко О., Семиліт І. [66, с. 113]	Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що формується у процесі виробничої та фінансово-інвестиційної діяльності.
Єлецьких С. [22, с. 183]	Фінансову стійкість підприємства слід розглядати як функцію часу і ризику; трактувати як платоспроможність підприємства в часі за обов'язкового дотримання балансу власного та позикового капіталу.
Ступка Н. [86, с. 348]	Фінансова стійкість підприємства – це комплексна категорія, яка характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечення такої стійкості, яка зумовить розширене відтворення підприємства.

Джерело: сформовано автором на основі джерел [15; 2; 66; 48; 61; 50; 78; 66; 22]

Враховуючи вищезазначені трактування, можна зазначити, що фінансово стійким є підприємство, яке характеризується такими ознаками, які наведені на рис. 1.4.

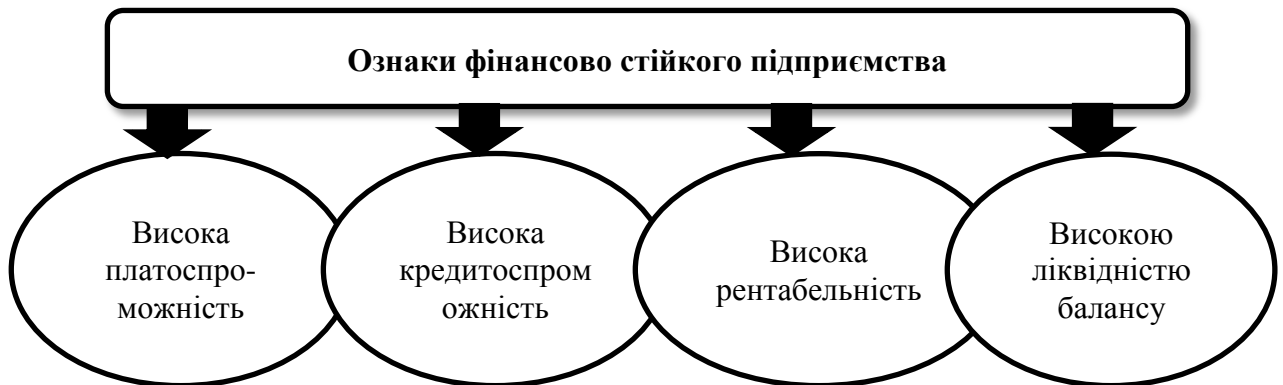

Рис. 1.4. Ознаки фінансово стійкого підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [77]

Головним показником фінансового стану підприємства є його платоспроможність, і саме вона є важливою умовою його існування та діяльності. Окреме місце в системі оцінки діяльності підприємства займає оцінка показників фінансового стану, які спираються на поточну оцінку платоспроможності підприємства. Платоспроможність – дуже містке поняття, яке може включати в себе як кредитоспроможність – здатність підприємства здійснювати розрахунки за кредити, податкоспроможність – можливість сплачувати накладені на підприємство податки, а також ліквідність – здатність швидко перетворювати власні активи на грошові кошти. До розробки тактичних і стратегічних дій з підвищення або поновлення платоспроможності кожне підприємство мусить ставитися відповідально, бо саме від цієї системи показників залежить майбутній розвиток підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень на різних етапах його розвитку [70, с. 253].

Оцінка платоспроможності підприємства не є лише його внутрішньою справою, це також дуже вагомий критерій, що визначає ставлення банків, різних кредитних і фінансових установ, інвесторів, партнерів та інших стейкхолдерів при прийнятті важливих управлінських рішень [100].

Тому, можна стверджувати, що платоспроможність тісно пов'язана з

ліквідністю. Ліквідність підприємства – тобто спроможність перетворювати власні активи на грошові кошти, не втрачаючи їх вартості, з метою виконання платежів, ставить умови забезпечення платоспроможності. Деякі вчені стверджують, що «платоспроможність – ширше поняття, ніж ліквідність» [30, с. 34], а інші, навпаки, впевнені, що «ліквідність – більш містке поняття, ніж платоспроможність» [88, с. 386]. Тобто, ліквідність можна розглянути як час, що необхідний для перетворення активів на грошові кошти для підтримки платоспроможності підприємства. І чим цей час менший, тим менше й ризиків для платоспроможності. Як ліквідність, так і платоспроможність передбачає постійну тотожність між надходженнями та активами і зобов'язаннями до погашення (рис. 1.5) [70, с. 253].

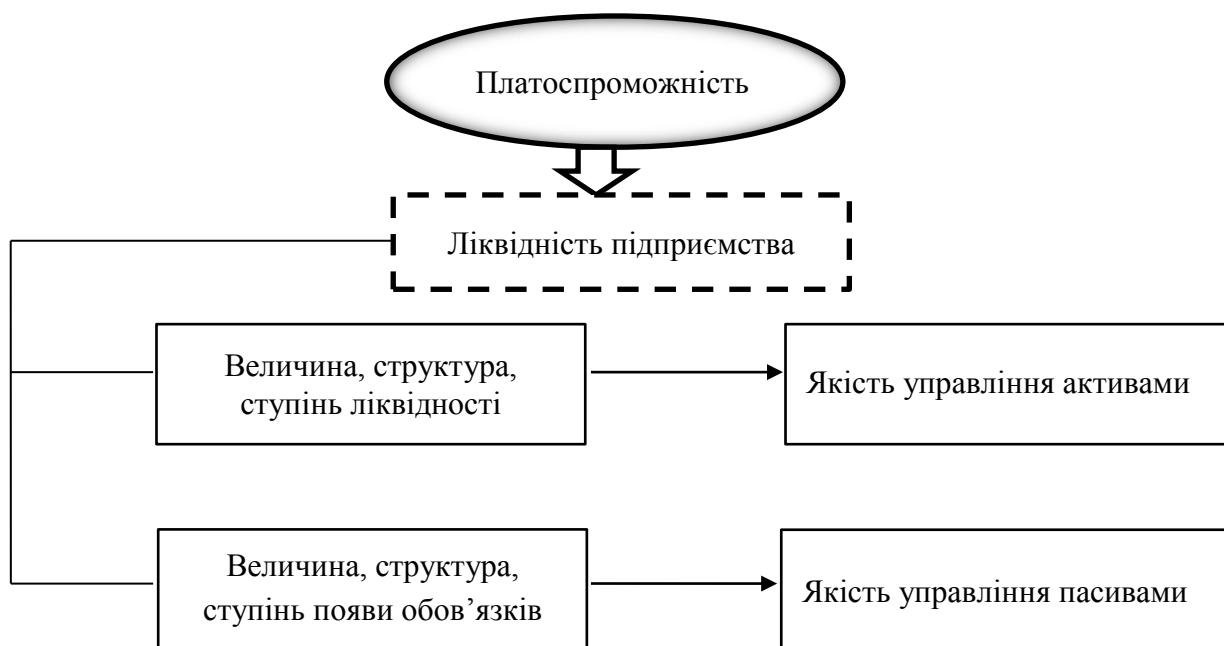

Рис. 1.5. Взаємозв'язок між платоспроможністю та ліквідністю

Розроблено автором на основі джерела: [70].

Як бачимо, платоспроможність основним чином полягає у здатності підприємства негайно погасити заборгованість власними коштами. Ознаками платоспроможності виступають: відсутність простроченої заборгованості перед кредиторами та наявність коштів на рахунках. Також одним з показників, що має вплив на платоспроможність підприємства, є фінансовий важіль – співвідношення між власними та позиковими коштами [70, с. 254].

При мінімальному відхиленні фінансового важеля та при високій ліквідності активів підприємства спостерігається висока платоспроможність та підприємство не накопичує зобов'язання, а вчасно їх сплачує. При максимальному відхиленні фінансового важеля та високій ліквідності підприємство відчуває нестачу власних коштів, але при цьому активи в короткий строк можуть бути перетворені на кошти, тому немає проблем з короткостроковою платоспроможністю. В умовах, коли відхилення фінансового важеля мінімальне, а ліквідність активів низька – платоспроможність підприємства знаходиться в зоні ризику, бо в разі виникнення незапланованих платежів у короткий строк власні активи не зможуть бути трансформовані у грошові кошти. При високому відхиленні фінансового важеля та низькій ліквідності підприємству слід аналізувати причини виникнення низької платоспроможності та, виходячи з них, запроваджувати заходи виходу з кризового становища [70, с. 254].

Незадовільний стан платоспроможності та ліквідності підприємства характеризується нестачею грошових коштів та перевищенням потреб у грошових коштах над їх надходженням [65].

Серед факторів, що можуть впливати на платоспроможність, можна виділити зовнішні та внутрішні [70, с. 254].

Серед зовнішніх причин можна виділити ті, на які підприємство не може мати вплив або цей вплив може бути незначним (стан економіки, грошова політика держави, податкова політика, кредитна політика, амортизаційна політика, стабільність фінансового ринку, неплатоспроможність партнерів, соціально-культурні, політичні, правові чинники та науково-технологічний розвиток). Для зберігання платоспроможності під впливом зовнішніх факторів управління підприємством повинно ґрунтуватися на системному підході у виявленні заздалегідь негативних факторів та ліквідацію або мінімізацію на підприємство впливу від них [70, с. 255].

До внутрішніх факторів відносять ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (структура

необоротних активів, склад і структура оборотних коштів, грошові кошти та їх еквіваленти, сума короткострокових і довгострокових зобов'язань, управління ліквідністю підприємства, дебіторсько-кредиторська заборгованість, фінансове планування, рівень оптимізації бізнес-процесу, договірні відносини, рівень техніки, технології та організації виробництва, патентна політика, маркетинг та цінова політика, організація збуту) [89].

З огляду на це управління фінансовою стійкістю підприємств, її оцінка та аудит задля належного забезпечення фінансового стану підприємства та прийняття в цій сфері ефективних управлінських рішень набувають пріоритетного значення [58, с. 885].

1.2. Оцінка методичних підходів до аудиту фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають дуже складне фінансове становище. Проте, на діяльність підприємства негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й відсутність відповідного рівня фінансової стійкості підприємства. Отже, саме зараз, у період економічної та політичної кризи нашої держави основним із завдань будь-якого підприємства виступає забезпечення та управління його фінансовою стійкістю. Для досягнення даної мети виникає необхідність у виявленні та аналізі факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства [42, с. 62].

Можна зазначити, що фінансово стійким є підприємство, яке характеризується такими параметрами: високою платоспроможністю (здатністю відповідати за своїми зобов'язаннями); високою кредитоспроможністю (здатністю платити за кредитами, виплачувати відсотки по них і погашати їх точно в строк); високою рентабельністю (прибутковістю, що дозволяє фірмі нормально і стійко розвиватися, вирішуючи при цьому проблему взаємини акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства); високою ліквідністю

балансу (здатністю покривати свої пасиви активами відповідної і перевищує терміновості перетворення їх на гроші) [80, с. 92].

Головним індикатором оцінки фінансового стану будь-якого суб'єкта господарювання є показники його фінансової стійкості. Фінансову стійкість підприємства слід розглядати комплексно, з урахуванням різних аспектів фінансово-господарської діяльності цього суб'єкта господарювання. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, його реальні й потенційні фінансові можливості. Вона безпосередньо впливає на ефективність підприємницької діяльності господарюючого суб'єкта. Методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства об'єднують у три групи: коефіцієнтний; агрегатний; інтегральний [4, с. 23].

1. Основою коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства є обчислення та аналіз низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним [36, с. 915].

Отже, основні показники, які використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства, наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№	Показник	Опис	Методика розрахунку (за даними Форми №1 «Звіт про фінансовий стан»)	Нормативне значення
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії	Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу, чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.	$\frac{p.1495 \text{ пасиву балансу}}{p.1900 \text{ пасиву балансу}}$	>0,5
2	Коефіцієнт фінансової залежності	Показник обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн. власних коштів.	$\frac{p.1900 \text{ пасиву балансу}}{p.1495 \text{ пасиву балансу}}$	<2,0

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5
3	Коефіцієнт маневреності власного капітал	Показник показує, яке частину власного капіталу використовується для фінансування по точній діяльності. Визначається як відношення власного капіталу до оборотних активів	власні оборотні кошти / р.1900 пасиву балансу	>0,4
4	Коефіцієнти забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	Характеризує рівень забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики. Визначається як відношення власних оборотних коштів	власні оборотні кошти / р.1195 активу балансу	>0,1
5	Коефіцієнт фінансової стійкості	Показник характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки грн. власного капіталу припадає на 1 грн залученого капіталу	(р.1495 пасиву балансу + р. 1595 пасиву балансу) / р.1900 пасиву балансу	>1,0
6	Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	Показує скільки грн реальних активів припадає на 1 грн вартості майна. Цей коефіцієнт характеризує	((р. 1011 активу балансу – р. 1012 активу балансу) + р. 1101 активу балансу + р. 1102 активу балансу + 1170 активу балансу)) / р. 1300 активу балансу	>0,5
7	Коефіцієнт поточних зобов'язань власності майна	Характеризує питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування потенційні можливості активів підприємства.	р. 1695 пасиву балансу / (р. 1595 пасиву балансу + р. 1695 пасиву балансу)	>0,5
8	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Характеризує частку довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел формування	р. 1595 пасиву балансу / (р. 1595 пасиву балансу + р. 1695 пасиву балансу)	<0,2
9	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	Характеризує рівень забезпеченості необоротних активів власними коштами	р. 1095 активу балансу / р. 1495 пасиву балансу	>0,5

Джерело: сформовано автором на основі джерел [35; 36; 57]

2. Агрегатний підхід ґрунтується на визначенні фінансової стійкості на основі агрегатів. Такий методичний підхід є доповненням до наведеного вище, оскільки виділяють чотири типи поточної фінансової стійкості підприємства

(табл. 1.3) [36, с. 915].

Таблиця 1.3

Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Тип фінансової стійкості	Показник	$\Phi_B = K_B - Z$	$\Phi_T = K_{B.пз} - Z$	$\Phi_O = K_O - Z$
	Абсолютна	$\Phi_B \geq 0$	$\Phi_T \geq 0$	$\Phi_O \geq 0$
	Нормальна	$\Phi_B < 0$	$\Phi_T < 0$	$\Phi_O \geq 0$
	Нестійкий стан	$\Phi_B < 0$	$\Phi_T < 0$	$\Phi_O \geq 0$
	Кризовий стан	$\Phi_B < 0$	$\Phi_O \geq 0$	$\Phi_O < 0$

Джерело: сформовано автором на основі [33]

Наведені вище типи фінансової стійкості можуть бути охарактеризовані наступним чином [33, с. 102]:

- абсолютна фінансова стійкість трикомпонентний показник типу фінансової стійкості, що має такий вигляд: $S = (1,1,1)$, тобто: $ZB < BOK$, де ZB – запаси та витрати; BOK – розмір власних оборотних коштів підприємства;
- нормальна фінансова стійкість показник типу фінансової стійкості – $S = (0,1, 1)$. При цьому $BOK < ZB < НДФ$, де $НДФ$ – нормальні джерела формування запасів, які визначають як суму власних оборотних коштів, банківських позик для покриття запасів, кредиторської заборгованості за товари;
- нестійкий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = (0,0,1)$). Він свідчить про такий стан, коли запасів і витрат більше, ніж нормальних джерел фінансування, тому підприємство змушено залучати додаткові джерела фінансування;
- кризовий фінансовий стан ($S = 0,0,0$) характеризується перевищенням запасів над нормальними джерелами фінансування за наявності в складі позикових коштів несплачених у строк кредитів та простроченої кредиторської й дебіторської заборгованості;

3. Інтегральний підхід дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли старі господарські зв'язки підприємства порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавлених у достатній фінансовій стійкості [13, с. 38].

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Систему показників фінансової стійкості подано за такого підходу в таблиці 1.4. [36, с. 915].

Таблиця 1.4

Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за інтегральним підходом

№ з\п	Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку
1	Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (Зв.о.к.)	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів.	ВОК/МОА, де ВОК – власні оборотні кошти; МОА – матеріальні оборотні активи.
2	Коефіцієнт маневрності власних коштів (Кман)	Відображує мобільність власних джерел коштів.	ВОК/ВК, де ВК – обсяг власного капіталу.
3	Індекс постійного активу (Кп.а.)	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів.	ОЗ/ВК, де ОЗ – основні засоби та інші необоротні активи
4	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кд.п.)	Дає оцінку інтенсивності використання підприємством довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення.	ДК/ВК, де ДК – обсяг довгострокового капіталу підприємства
5	Коефіцієнт накопичення зносу (Кн.з.)	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу.	З/Пб.в., де З – нарахована сума зносу; Пб.в. – первісна балансова вартість основних засобів.
6	Коефіцієнт реальної вартості майна (Кр.в.)	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства.	(ОЗ+ВЗ+МВ+МШП)/А, де ОЗ – вартість основних засобів; МВ – вартість незавершеного виробництва; ВЗ – вартість виробничих запасів; МШП – вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Джерело: сформовано автором на основі [36]

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, в процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим

підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства [13, с. 39]:

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2K_{д.п.1} + 3Z_{в.о.к.1} + 1: K_{з.с.1} + K_{р.в.1} + K_{п.а.1})^1}{(1 + 2K_{д.п.0} + 3Z_{в.о.к.0} + 1: K_{з.с.0} + K_{р.в.0} + K_{п.а.0})^0} - 1$$

де, $K_{д.п.1}$, $K_{д.п.0}$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;

$Z_{в.о.к.1}$, $Z_{в.о.к.0}$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами у звітному та попередньому періодах; $K_{з.с.1}$, $K_{з.с.0}$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$K_{р.в.1}$, $K_{р.в.0}$ – коефіцієнт реальної вартості майна;

$K_{п.а.1}$, $K_{п.а.0}$ – коефіцієнт постійного активу.

Критерії оцінки показника фінансової стійкості наведені на рис. 1.6.

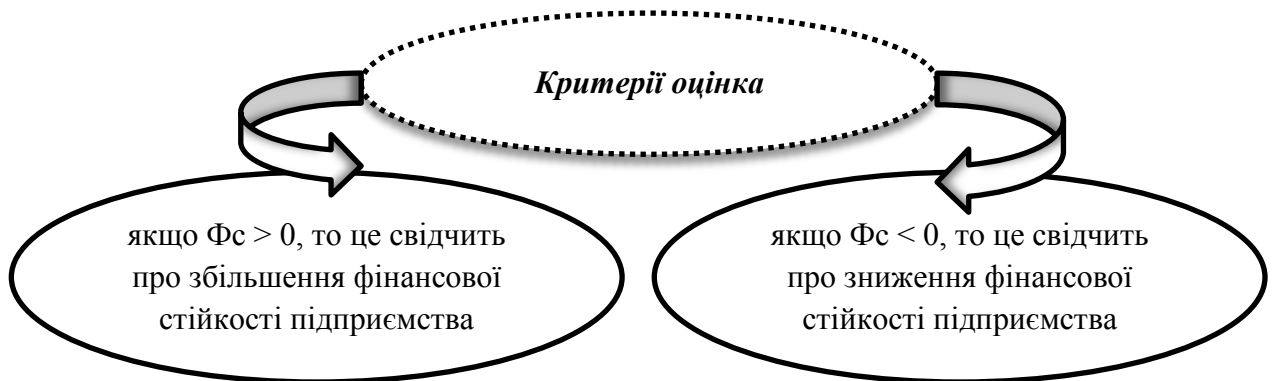

Рис. 1.6. Критерії оцінки фінансової стійкості

Джерело: сформовано автором

Цей показник є основною перевагою цього підходу, оскільки дозволяє оцінити фінансову стійкість за допомогою інтегрованого показника і своєчасно виявити негативні тенденції з її зміни [70, с. 254].

Для систематичного та ефективного розвитку підприємства необхідні позикові кошти, для отримання яких підприємство мусить мати достатній рівень платоспроможності. Платоспроможність є зовнішнім проявом фінансового стану підприємства, його стійкості. В науковій практиці розрізняють основні традиційні показники оцінки платоспроможності

(рис. 1.7) [70, с. 254].

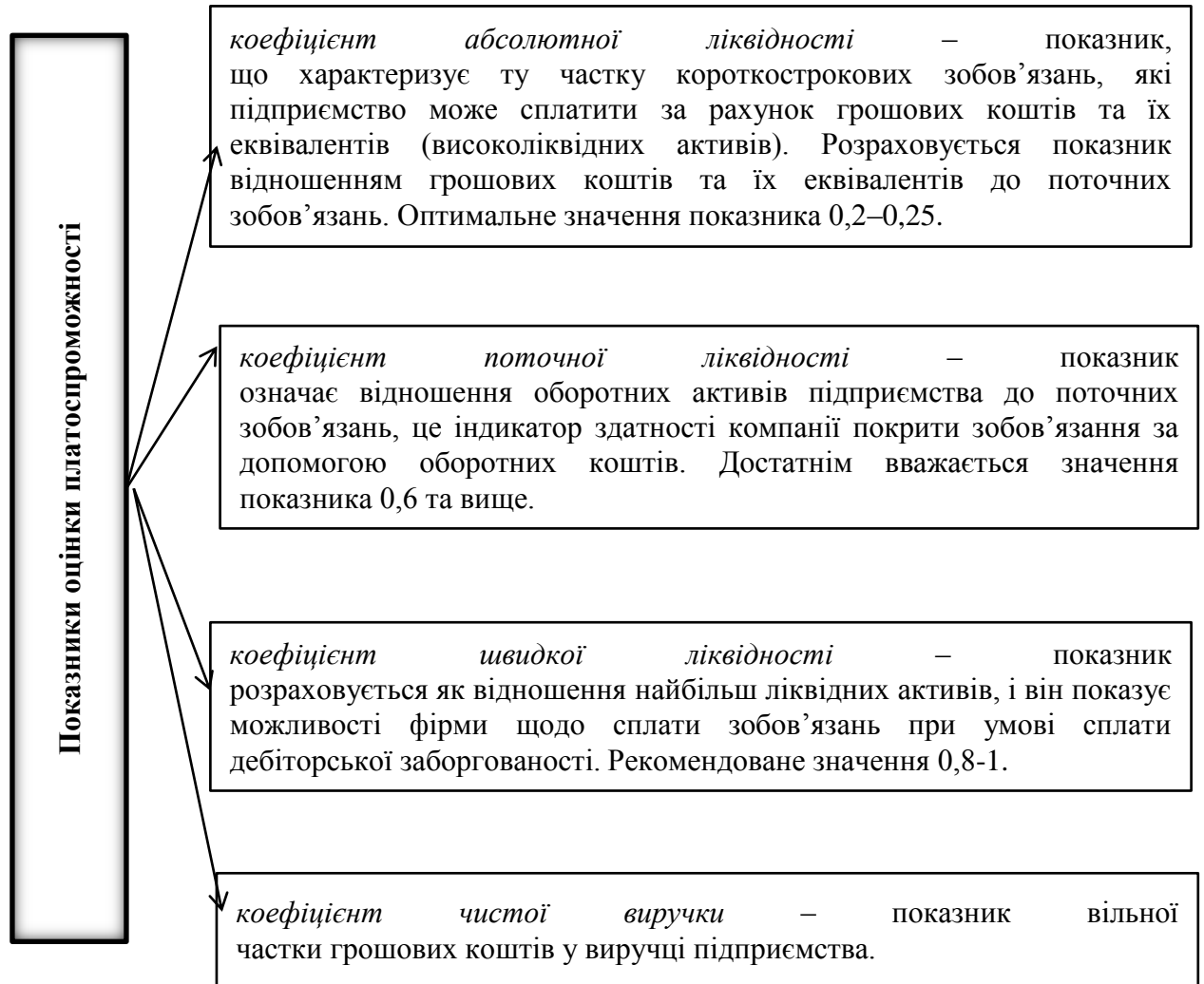

Рис. 1.7. Показники оцінки платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [70]

Методика розрахунку даних показників наведена в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Методика розрахунку коефіцієнтів платоспроможності

№ п/п	Показник	Методика розрахунку	Теоретично-гранична величина
1	Коефіцієнт грошової платоспроможності	(р.1160 пасиву балансу + р. 1165 пасиву балансу) / р.1695 пасиву балансу	0,2-0,3
2	Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	р. 1300 активу балансу / р. 1695 пасиву балансу	>0,5-0,75
3	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	(р. 1095 активу балансу + р. 1200 активу балансу) / (р. 1595 пасиву балансу + р.1695 пасиву балансу)	>1

Джерело: сформовано автором на основі [47]

Низький рівень платоспроможності, що виражається в нестачі готівки і наявності прострочених платежів, може бути випадковим (тимчасовим) і хронічним (тривалим). Тому, аналізуючи стан платоспроможності підприємства, треба розглядати причини фінансових труднощів, частоту їхнього утворення і тривалість прострочених боргів [47, с.69].

Також для оцінки платоспроможності підприємства використовують аналіз ліквідності балансу. Його сутність полягає у порівнянні статей активу зі статтями пасиву (табл. 1.6) [47, с.69].

Таблиця 1.6

Визначення ліквідності балансу

Актив		Умова	Пасив	
Показник	Характеристика		Показник	Характеристика
1	2	3	4	5
Найбільш ліквідні активи (А1)	суми грошових коштів підприємства на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно.	\geq	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	Кредиторська заборгованість, позики для працівників, інші короткострокові пасиви.
Активи, що швидко реалізуються (А2)	Дебіторська заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових робітників, взаємовідносин підприємства з платниками та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу тощо	\geq	Короткострокові пасиви (П2)	Короткострокові позикові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати.
Активи, що повільно реалізуються (А3) (найменш ліквідні)	Запаси і витрати. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості й правильності оформлення банківських	\geq	Довгострокові пасиви (П3)	Довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви.

1	2	3	4	5
активи)	документів, швидкості платіжного документо-обігу в банку, від якості й попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків тощо.			
Активи, що важко реалізуються (А4)	Активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. В цю статтю можна включити статті розділу I активу балансу «Необоротні активи»	\leq	Постійні пасиви (П4)	Власний капітал підприємства мінус статті розділу I пасиву балансу.

Джерело: сформовано автором [47]

Якщо під час проведення даного аналізу ліквідності балансу, активів вистачає, то баланс – ліквідний і підприємство платоспроможне і навпаки [90].

Отже, за сучасних ринкових відносин основною умовою належного рівня виробничо-господарської діяльності підприємства та його розвитку є стабільність діяльності підприємства, що забезпечується діагностикою фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

1.3. Аудит фінансової стійкості і платоспроможності як складова перевірки даних фінансової звітності.

Реалії сучасного економічного соціуму окреслюють нові контури управління бізнес-процесами. Діюча інфраструктура економіки нашої держави трансформувала управлінську спрямованість підприємницької діяльності, інформаційні потреби суб'єктів підприємництва, суттєво розмежувала пріоритети та легітимний інтерес стейкхолдерів підприємств [60, с. 309].

У відповідності до вимог Концептуальної основи фінансової звітності доречність, суттєвість, правдиве подання, зіставність, можливість перевірки, своєчасність, зрозумілість є якісними характеристиками інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, що використовується в

управлінському процесі (в т. ч. ітеративному) [40]. Тобто, ключову функцію в системі управління відіграє бухгалтерський облік, здійснюючи процес висвітлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення та передачі інформації про господарську діяльність, капітал підприємства на запити зовнішніх та внутрішніх користувачів для прийняття рішень [23, с. 648].

У даному контексті доцільно зазначити, що невід'ємною складовою інформаційного забезпечення ефективного управління, яке зорієнтоване на забезпечення розвитку бізнесу, є фінансова звітність [60, с. 309].

Згідно з вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», акумулювання інформації для прийняття управлінських рішень зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами здійснюється в таких формах, як [26]:

- форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма 3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- форма 4 «Звіт про власний капітал»;
- форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»;
- форма 6 «Інформація за сегментами».

У процесі фінансового аудиту досліджується формування та використання окремих видів фінансових ресурсів, їх розміщення в різні активи, оцінка платоспроможності, фінансової стійкості та інших фінансових показників діяльності. В основу перевірки економічної інформації покладено фінансову звітність [95]. За таких умов актуальним є дослідження цільової спрямованості та організаційно-методичних аспектів фінансового аудиту «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» з метою задоволення інформаційних потреб учасників бізнес-процесів [60, с. 310].

У науковому суспільстві не існує єдиного концептуального підходу до інтерпретації категорії «фінансовий аудит». Критичний аналіз економічних-видань дає підстави зазначити, що одні вчені у своїх наукових дослідженнях ототожнюють фінансовий аудит з аудитом, інші – розглядають як форму

державного фінансового контролю. Тому важливим моментом у дослідженні є термінологічне упорядкування категорій «аудит», «фінансовий аудит», «державний фінансовий аудит» [60, с. 310].

У відповідності до Закону України «Про аудиторську діяльність» аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно з вимогами користувачів [25].

Державний фінансовий аудит – це форма державного фінансового контролю, що здійснюється Державною аудиторською службою України [73].

Цікавий та неоднозначний підхід використав колектив авторів під керівництвом Є.В. Мниха, які пропонують інтерпретувати фінансовий аудит як:

- Незалежну перевірку фінансових звітів (у першу чергу звітності) та інформацію, що відноситься до них [95].

- Групування та систематизацію, вивчення даних про фінансові ресурси, а також їх використання з метою мобілізації коштів, необхідних для виконання планових чи проектних завдань і погашення фінансових зобов'язань у процесі діяльності [95].

- Оцінку і діагностику економічних відносин із залученням фінансових ресурсів з метою вибору та рейтингової оцінки варіантів управлінських рішень із позиціонуванням загроз і небезпек, які можуть виникнути при їх реалізації [95].

Таким чином, узагальнення поглядів на тлумачення досліджуваних категорій («аудит», «фінансовий аудит», «державний фінансовий аудит») дає можливість зробити висновок, що їх ототожнення є недоцільним [60, с. 308].

Фінансовий аудит – найбільш ємна категорія (в порівнянні з іншими досліджуваними), оскільки вона шляхом трансформації розширила

функціональну роль аудиту [60, с. 308].

Ф.Ф. Бутинець пропонує дотримуватися такого порядку аудиторського контролю досліджуваної форми звітності:

- Перевірка тотожності показників, що містяться в балансі та регістрах бухгалтерського обліку [11].
- Встановлення реального існування відображених в балансі активів і пасивів [11].
- Перевірка належності активів підприємству, що перевіряється [11].
- Визначення правдивості, відображення стану підприємства на дату складання балансу [11].
- Визначення точності, об'єктивності відображення стану підприємства на дату складання балансу [11].
- Контроль за дотриманням підприємством при веденні бухгалтерського обліку та складанні балансу чинного законодавства та нормативних документів [11].
- Перевірка дотримання підприємством обраної облікової політики, а також безперервності його функціонування [11].
- Вивчення облікових записів і даних балансу з точки зору їх належності до звітного періоду, що перевіряється [11].

М.Ф. Огійчук переконаний, що аудиторські процедури перевірки балансу повинні бути спрямовані на [62, с.584]:

- арифметичну перевірку даних та вивчення послідовності даних звітності даним регістрів бухгалтерського обліку;
- дослідження правильності перенесення даних з бухгалтерського обліку до «Балансу (Звіту про фінансовий стан)»;
- встановлення правильності розрахунку відстрочених податкових активів та зобов'язань.

Також у науковій літературі панує думка, що послідовність вивчення фінансової звітності аудитором (у тому числі бухгалтерського балансу) повинна складатися з трьох етапів (табл. 1.7) [60, с. 309].

Етапи вивчення фінансової звітності аудитором

№ п\п	Етап	Характеристика
1	Перевірка фінансової звітності за формою.	– повнота заповнення реквізитів і граф звітності; – правильність показників на початок звітного періоду; – дотримання строків і термінів подання фінансової звітності.
2	Перевірка правильності складання форми звітності.	– арифметична перевірка; – вивчення правильності ведення обліку; – перевірка відповідності показників звітності даним бухгалтерського обліку.
3	Перевірка узгодженості показників форм фінансової звітності.	Перевіряються показники форм фінансової звітності

Джерело: сформовано автором на основі [60]

Зважаючи на достатньо пильну увагу вчених і вагомість запропонованих ними напрямів перевірки «Балансу (Звіту про фінансовий стан)», доцільно зазначити, що в процесі фінансового аудиту необхідно трансформувати цільову спрямованість дослідження за рахунок розширення контрольних параметрів фінансової інформації, з одночасним застосуванням оціночних показників. Важливим моментом у даному процесі є врахування тріади головних вимог до фінансових індикаторів, що будуть використані в процесі фінансового аудиту, тобто діагностики сучасного фінансового стану підприємства та прогнозування стратегічних перспектив. Відповідно, оціночні індикатори повинні відповідати критеріям (табл. 1.8) [60, с. 310].

Таблиця 1.7

Критерії оціночних індикаторів

№	Критерії	Характеристика
1	Інформаційна повнота	Кількість показників повинна бути обмеженою і водночас максимально точно, повно відображати фінансовий стан та окреслювати перспективу розвитку підприємства.
2	Комплексність	Фінансові індикатори повинні забезпечити комплексну діагностику фінансового стану.
3	Співмірність у часі та просторі	фінансові індикатори повинні оцінюватися в часовій динаміці.

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Спираючись на означуване, з метою досягнення поставленої мети

публікації, необхідно наукове дослідження сфокусувати на розробці структурної декомпозиції фінансового аудиту «Балансу (Звіту про фінансовий стан)», яка складатиметься з ряду послідовних етапів, що спрямовані на підтвердження достовірності показників даної форми фінансової звітності вимогам законодавства України, внутрішнім положенням суб'єктів господарювання та експертній оцінці фінансового стану з одночасним діагностуванням платоспроможності (фінансової стійкості), ліквідності та ділової активності суб'єкта підприємництва, що, своєю чергою, створить платформу окреслення контурів стратегічного сценарію його розвитку [60].

Відповідно, алгоритм фінансового аудиту «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» підприємства полягатиме в єдності етапів: організаційного, дослідницького та результативного (табл. 1.8) [60, с. 308].

Таблиця 1.8

Алгоритм фінансового аудиту «Балансу (Звіту про фінансовий стан)»

№	Етап	Характеристика
1	2	3
1	Організаційний	– вивчення бізнес-середовища суб'єкта підприємництва; – укладання договору на проведення перевірки (у випадку залучення зовнішнього аудитора); – формування інформаційної платформи фінансового аудиту; моніторинг системи внутрішнього контролю; – оцінку суттєвості та визначення розміру аудиторського ризику; – формування інструментарію аудиторського процесу; – складання плану та програми фінансового аудиту.
2	Дослідницький	– аудит, тобто висловлення незалежної думки про достовірність, об'єктивність фінансової інформації відносно активів, власного капіталу та зобов'язань, що відображені в «Балансі (Звіту про фінансовий стан)»; – діагностичний процес, який включає: 1. оцінку ліквідності «Балансу (Звіту про фінансовий стан)»; 2. діагностику показників платоспроможності, ліквідності активів, ділової активності, рентабельності активів та власного капіталу, чистих активів; 3. оцінку загроз банкрутства підприємства та інвестиційної привабливості підприємства, а також визначення вартості та цінності досліджуваного суб'єкта бізнесу.
3	Результативний	– узагальнення результатів фінансового аудиту в підсумковій документації (Звіті незалежного аудитора);

1	2	3
		– презентацію матеріалів аудиторського дослідження замовникам; – надання рекомендацій по усуненню недоліків (якщо такі мали місце).

Джерело: сформовано автором на основі [60]

В додатку А наочно представлено алгоритм проведення фінансового аудиту форми 1 «Баланс (Звіту про фінансовий стан)».

Для успішної реалізації алгоритмізації фінансового аудиту потрібно застосувати потужний інструментарій. Відповідно, у процесі аудиторського дослідження доцільно використовувати такі види аналізу, методи та прийоми (табл. 1.9) [60, с. 309].

Таблиця 1.9

Види аналізу, методи та прийоми при фінансовому аудиті

№	Складова	Елементи
1	Вид аналізу	– вертикальний; – горизонтальний; – дискримінантний; – дисперсійний; – екстраполяційний; – коефіцієнтний та інші.
2	Метод дослідження	– анкетування; – моніторинг; – оцінка; – порівняння; – тестування; – узагальнення та інші.
3	Прийоми дослідження	– арифметична перевірка; – зустрічна перевірка; – логічна перевірка; – нормативно-правова перевірка; – формальна перевірка та інші.

Джерело: сформовано автором на основі [60]

Згідно з МСА 520 «Аналітичні процедури» аналітичні процедури – оцінка фінансової інформації, зроблена на основі аналізу ймовірних взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, що охоплюють необхідне вивчення ідентифікованих відхилень або взаємозв'язків, які не узгоджуються з іншою відповідною інформацією чи значно відрізняються від

очікуваних величин [53].

Під час розробки та виконання аудиторських процедур аудитор повинен: визначити придатність конкретних аналітичних процедур по суті для таких тверджень із урахуванням оцінених ризиків суттєвого викривлення, а також детальних тестів для цих тверджень; оцінити достовірність даних, на які спирається аудитор під час попереднього розрахунку відображених сум або коефіцієнтів, беручи до уваги джерело, порівнянність, характер і відповідність доступної інформації, та заходи внутрішнього контролю за підготовкою фінансової звітності; здійснити попередні розрахунки відображених сум і коефіцієнтів та оцінити, чи є вони достатньо точними для ідентифікації викривлення; визначити обсяг будь-якої розбіжності відображених сум з очікуваними значеннями, яка є прийнятною і не потребує подальшого розгляду [56].

Таким чином, можемо зробити висновок, що на сьогодні інформаційні потреби зацікавлених осіб підприємства з питань фінансового стану стандартний аудит повністю задовольнити не може. Відповідно, в прикладному аспекті актуальності набуває питання застосування дієвого інструменту, наприклад фінансового аудиту, цільова спрямованість якого буде полягати не тільки в підтвердженні достовірності показників «Балансу (Звіту про фінансовий стан)», але і в комплексному дослідженні показників платоспроможності, ділової активності, ліквідності при одночасному виявленні деструктивних факторів [60, с. 308].

Структурна декомпозиція процесу фінансового аудиту, що представляє собою єдність організаційного, дослідницького та результативного етапів, забезпечить якісним та інформаційним підґрунтям, що створить платформу для моделювання заходів по зміцненню рівня економічної безпеки та сприятиме прогнозуванню діяльності суб'єктів підприємництва в стратегічному вимірі [60, с. 309].

РОЗДІЛ 2

АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Мета, завдання та джерела аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Сучасний стан діяльності підприємства ТОВ «Курланд» характеризується нестабільністю через вплив різних факторів, які не тільки ускладнюють процес виробництва, але й уповільнюють темпи його розвитку, а також створюють реальні загрози їх фінансовій стійкості. Нинішня діяльність підприємств здійснюється в умовах високого ризику та невизначеності. Розвитку підприємств загрожують не тільки фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, але й підхід до управління фінансовою діяльністю та стійкістю підприємств, що вимагає перегляду концепції забезпечення фінансової стійкості підприємств, її оцінки та контролю [58, с. 884].

Фінансова стійкість підприємства ТОВ «Курланд» як об'єкта управління характеризується складністю та багатогранністю. Вона не обмежується тільки показниками результатів його діяльності, вона є результатом функціонування усіх підсистем підприємства, а саме фінансової, виробничої, кадрової тощо. Їх комплексне та ефективне функціонування забезпечує стійкий фінансовий розвиток підприємств. Тому важливими є не тільки визначення показників та типу фінансової стійкості, але й контроль за ними [58, с. 884].

Сьогодні через кризове становище вітчизняної економіки підприємство ТОВ «Курланд» опинилося в умовах нестабільності та жорсткого конкурентного середовища. Така ситуація викликає необхідність уникнення фінансових прорахунків та застосування ефективних методів управління вітчизняними підприємствами. Слід зазначити, що особливі вимоги висуваються до фінансової стійкості як до стратегічного інструмента фінансового стану підприємства, підвищення їх ділової активності та інвестиційної привабливості. З огляду на це управління фінансовою стійкістю

підприємств, її оцінка та аудит задля належного забезпечення фінансового стану підприємства та прийняття в цій сфері ефективних управлінських рішень набувають пріоритетного значення [58, с. 885].

Фінансова стійкість характеризує стабільність фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів [58, с. 885].

Низький рівень фінансової стійкості призводить до зниження платоспроможності підприємства, нестачі коштів для ведення нормальної господарської діяльності [58, с. 886].

Надто висока фінансова стійкість може негативно впливати на господарську діяльність підприємства, створювати умови для збільшення витрат, нагромадження запасів і резервів, недовикористання позикового капіталу за рахунок кредитів банків тощо [58, с. 886].

За результатами розрахунків фінансової стійкості платоспроможності можна зробити висновки [58, с. 886]:

- про інтенсивність використання позикових засобів;
- про ступінь залежності від короткострокових зобов'язань;
- про рівень довгострокової стійкості компанії без позикових засобів.

Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності [58].

Система управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства повинна обов'язково включати до свого складу підсистему контролю або аудиту. Як зазначають Л. Гуцаленко та О. Марченко, аудит є досить новою сферою підприємницької діяльності, тому має ряд недоліків у своєму функціонуванні. Проблеми, які виникають в аудиторській діяльності, впливають як на підприємство, так і на економічну ситуацію держави [18, 351].

В умовах кризи доцільним є здійснення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства з одночасним підтвердженням достовірності

звітності. Окрім того, цей вид аудиту має виражати думку фахівця про фінансовий стан підприємства на звітну дату, а також надавати інтерпретацію фінансовим показникам, виявляючи тенденції розвитку підприємства як самостійної господарюючої одиниці у галузі. Тобто мета такого аудиту полягає у встановленні оптимальності структури капіталу та наявності достатнього обсягу власного капіталу [58, с. 886].

Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства, зокрема фінансової стійкості та платоспроможності, може здійснюватися як відділом внутрішнього аудиту так і незалежними аудиторами [58, с. 886].

Внутрішній аудит є одним із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Внутрішній аудит є незалежною діяльністю суб'єкта господарювання, спрямованою на перевірку та оцінку його діяльності в інтересах керівництва. Внутрішній аудит передбачає попередній контроль на стадії розгляду первинних документів, під час візування договорів, наказів, кошторисів тощо, тобто може виступати як профілактичний захід. Внутрішній аудит може розглядатись як невід'ємна частина загальної системи управлінського контролю. Він проводиться всередині самої організації на вимогу та за ініціативою керівництва [93, с. 408].

З метою здійснення внутрішнього аудиту підприємство може створювати аудиторську службу або наймати внутрішніх аудиторів [58, с. 886].

У ході своєї діяльності внутрішні аудитори проводять звичайні перевірки щодо відповідності або здійснюють операційний аудит. Внутрішні аудитори як суб'єкти аудиту підпорядковуються керівництву підприємства, а тому проводять планові і позапланові перевірки згідно з його розпорядженнями [93].

Як зазначалось раніше, оцінка фінансового стану підприємства, зокрема фінансової стійкості, може проводитися і зовнішніми аудиторами [58, с. 887].

Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є залучення аудиторських фірм до процесу оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання. Адже, як зазначають О. Шевчук та К. Чорномаз, фінанси суб'єктів господарювання можна розглядати як об'єкт управління, що виявляється через

множину звітних і розрахункових показників, значення яких сприймаються суб'єктом управління як деяке інтегральне відображення стану матеріальних і грошових потоків за певний період часу [103, с. 57].

Варто звернути увагу на те, що виступатиме як об'єкти аудиту фінансової стійкості. На думку О. Скорби, мають розглядатись не лише фінансові документи, але й бізнес-процеси, бізнес-середовище та пов'язані з ними ризики [84, с. 57]. Ми вважаємо, що це можуть бути документи, які засвідчують зміни власного та залученого капіталу, а також його складових.

Тобто об'єктами аудиту фінансової стійкості та платоспроможності виступають джерела майна підприємства [58, с. 886].

Інформаційною базою аудиту фінансової стійкості та платоспроможності може слугувати фінансова звітність підприємства, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

Основні джерела інформації наведені на рис. 2.1.

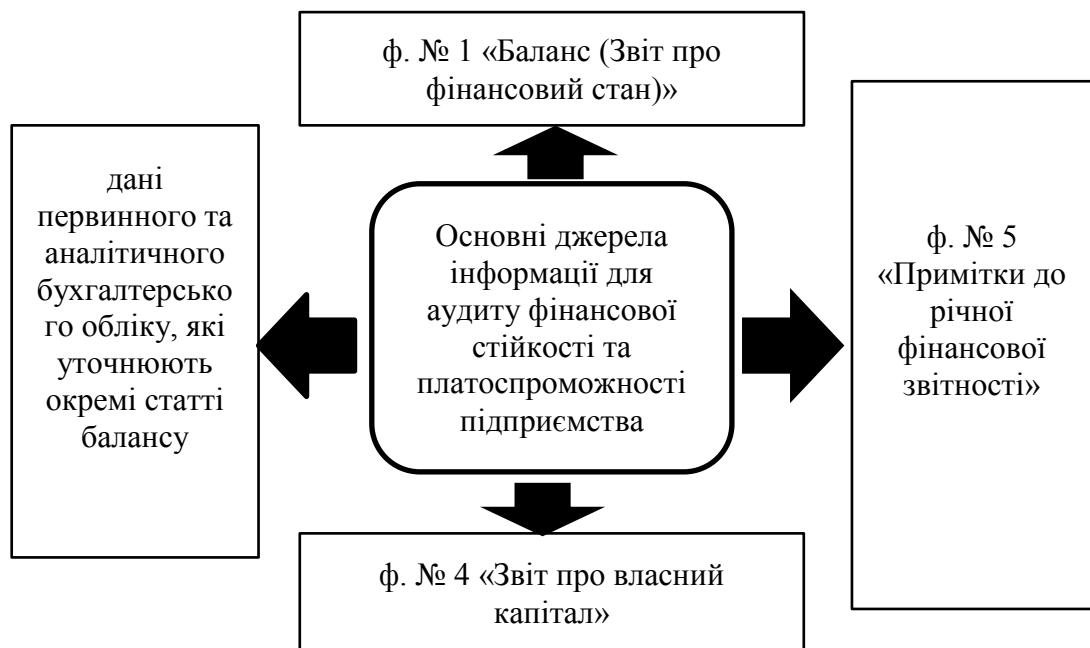

Рис. 2.1 Основні джерела інформації для аудиту фінансової стійкості та платоспроможності.

Джерело: сформовано автором на основі [58]

Бухгалтерська звітність повинна давати повну та достовірну інформацію про фінансове становище підприємства, про результати його діяльності та про

будь-які зміни його фінансового становища [58, с. 886].

Методи аудиту фінансової стійкості та платоспроможності повинні базуватися на підходах, що дають змогу оцінити перспективи підприємства, з урахуванням даних аналізу за минулий період. Дуже добре було б проводити аудит прогнозної фінансової звітності (бюджетів). Необхідно внести доповнення в наявні форми фінансової звітності або ввести нові форми звітності, що містять показники поточної і прогнозної стійкості і платоспроможності на прогнозний період, оцінку справедливої вартості активів підприємства тощо [84, с. 57].

Важливо також зазначити, які завдання вирішуються під час оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства (рис. 2.2).

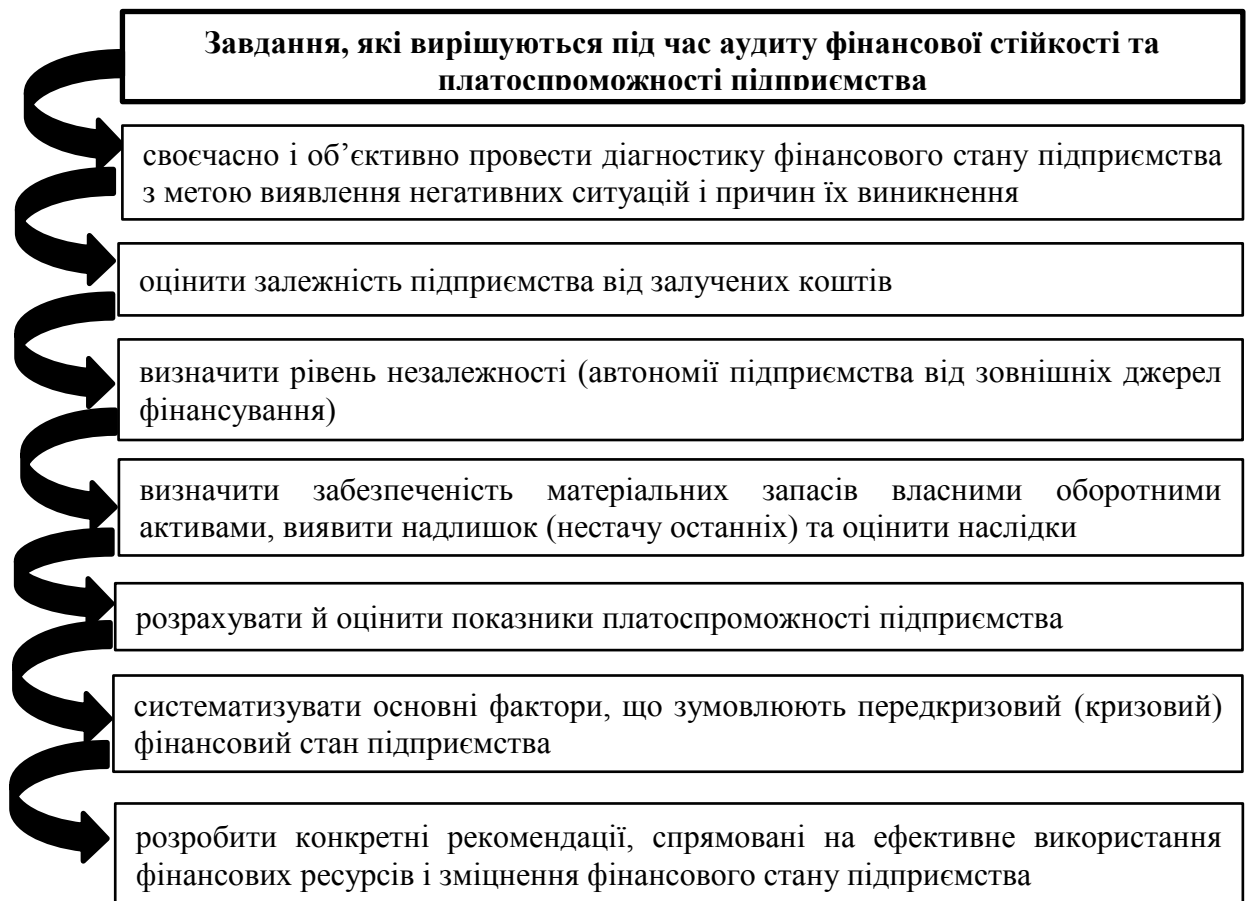

Рис. 2.2. Завдання аудиту фінансової стійкості та платоспроможності

Джерело: сформовано автором на основі [58]

Завдання аудиту фінансової стійкості, на нашу думку, має забезпечити контроль за виконанням цих завдань та відповідність фінансової стійкості

нормативам [58, с. 887].

Аудиторська перевірка фінансової стійкості та платоспроможності включає ряд елементів, які наведені на рис. 2.3.

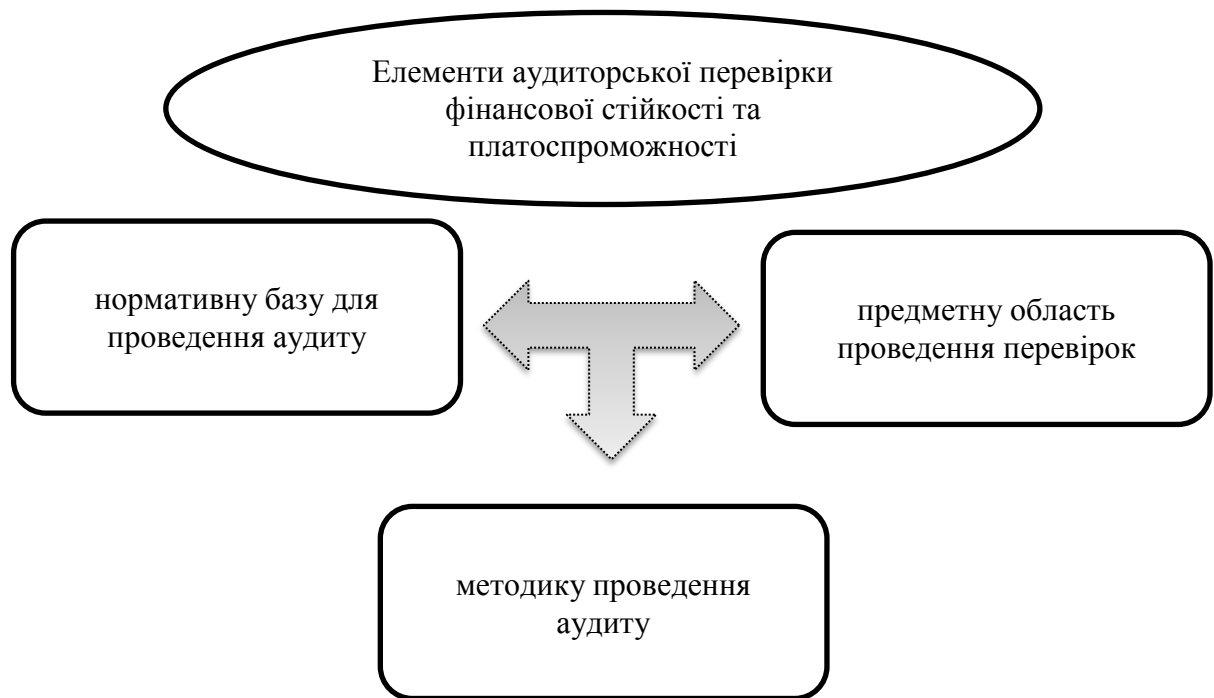

Рис. 2.3. Елементи аудиторської перевірки фінансової стійкості та платоспроможності.

Джерело: сформовано автором на основі [58]

Документування аудиту дає змогу аналізувати дії аудиторів і організувати як внутрішній, так і зовнішній контроль якості їх роботи. Крім того, на основі робочої документації аудиторська фірма може відстоювати свої інтереси в суді у разі претензій клієнтів щодо низької якості проведеного аудиту [58, с. 887].

Одним із аспектів вдосконалення аудита фінансової стійкості є розробка робочих документів. Робочі документи аудитора – це записи, зроблені ним під час планування, підготовки, проведення перевірки, узагальнення її даних, а також документальна інформація, отримана в ході аудиту від третіх осіб, підприємства-клієнта, чи усні відомості, задокументовані аудитором за допомогою тестування. Виходячи із цього, можна запропонувати форму робочого документа аудитора, що перевіряє фінансову стійкість підприємства

(додаток Б) [58, с. 887].

В робочому документі аудитора (додаток Б) представлена інформація щодо показників фінансової стійкості, порядку їх визначення, значення даних показників по досліджуваному підприємству ТОВ «Курланд», які розраховані бухгалтером підприємства та аудитором, нормативні значення даних показників та відхилення [58, с. 887].

Цей документ може бути оформлений з використанням комп'ютера та спеціальних програм, що значно спростить роботу аудитора та буде більш наочно представляти результати проведеного дослідження [58, с. 888].

Під час здійснення аудитором оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства з'являється можливість виявити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на цей показник (рис.2.4) [58, с. 887].

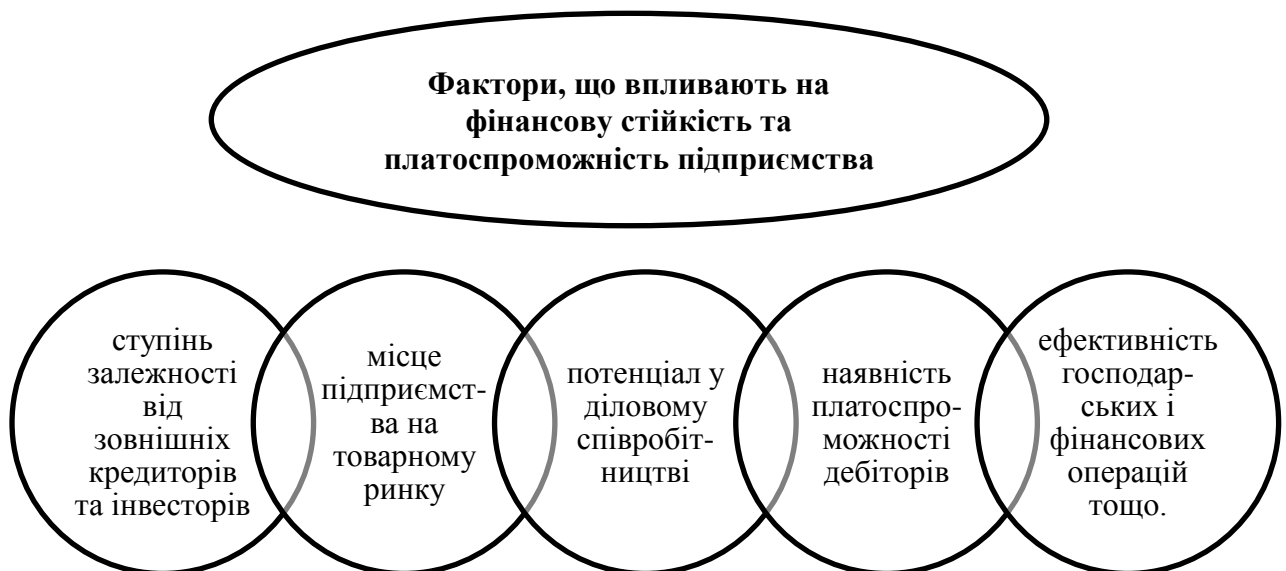

Рис. 2.4. Фактори, що впливають на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [58]

Отже, аудитор зможе розробити рекомендації та пропозиції щодо підсилення впливу позитивних чинників та зниження впливу негативних. Таким чином, у разі реалізації результатів контролю буде зростати інвестиційна привабливість підприємств та регіонів загалом [58, с. 888].

Окрім загальноприйнятих висновків про достовірність бухгалтерської

звітності, аудиторський висновок про фінансову стійкість та платоспроможність підприємства може відображати ступінь поточного та прогнозованого фінансового ризику, прогнозні фінансові звіти, поточну фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, а також результати аналізу репутації компанії та її платіжної дисципліни, іншої, нефінансової, інформації [68].

На думку Л. Патранської та Л. Шевчук, такий висновок доцільно включити в пакет регулярної фінансової звітності. Таким чином, зацікавлені особи зможуть ознайомитись не лише з підтвердженою публічною звітністю, що відображає результати діяльності підприємства в минулих періодах, але й з його поточною та прогнозною фінансовою стійкістю та платоспроможністю. Окрім того, можна внести доповнення до наявних форм звітності шляхом запровадження нової форми, що буде містити дані про поточний фінансовий стан підприємства, його стійкість та платоспроможність, реальну оцінку активів тощо [68].

Отже, аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємства ТОВ «Курланд» є одним зі способів подолання недостатньої довіри між учасниками діяльності, забезпечує поінформованість зацікавлених осіб про поточний фінансовий стан підприємства, надає обґрунтовану оцінку прогнозним показникам підприємства тощо [58, с. 888].

Його основна мета полягає у встановленні оптимальності структури капіталу та наявності достатнього обсягу власного капіталу.

Об'єктами аудиту фінансової стійкості та платоспроможності на підприємстві ТОВ «Курланд» виступають джерела формування майна підприємства.

Його завдання мають забезпечувати контроль за оцінкою фінансової стійкості та платоспроможності та її відповідність нормативам [58, с. 888].

Отже, доцільною є популяризація аудиту фінансової стійкості та платоспроможності на підприємствах, яка може бути досягнена спільними діями аудиторів, професійних організацій, органів влади тощо.

2.2. Організаційні аспекти та методика аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Аудит сільськогосподарських підприємств – це висловлення незалежної думки аудитора про достовірність даних обліку і звітності, ефективність обліково-аналітичної та управлінської систем підприємства, а також дотримання вимог законодавчих і нормативних актів під час здійснення виробничо-фінансової діяльності [82].

Аудиторські послуги, що надаються підприємству ТОВ «Курланд», здійснюються на договірних засадах. Підставою для проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності є договір, який укладається між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником (додаток В).

Договір на проведення аудиту є основним документом, що засвідчує факт досягнення домовленостей між замовником і виконавцем про проведення аудиторської перевірки. Договір документально засвідчує, що сторони дійшли згоди з усіх пунктів, обумовлених у ньому. Для того, щоб уникнути неправильного розуміння сторонами взятих на себе зобов'язань, умов їх виконання та меж відповідальності, у договорі необхідно максимально чітко обумовити всі суттєві аспекти взаємовідносин, які виникають у зв'язку з його укладанням [44, с. 568].

До укладання і підписання договору аудиторі необхідно ознайомитися з клієнтом шляхом особистого спілкування з керівництвом підприємства, вивчення установчих документів, результатів попередньої аудиторської перевірки, загального огляду звітності, ознайомлення з діяльністю даного суб'єкта, визначення рівня аудиторського ризику та оцінки можливостей додержання аудитором професійної етики. На цьому етапі аудитор попередньо визначає трудомісткість виконання робіт, вартість та можливі строки надання аудиторських послуг, а також необхідність залучення до перевірки інших спеціалістів [44, с. 568].

Після загального вивчення стану підприємства-клієнта і укладення договору на проведення аудиторської перевірки аудитор складає план і

програму аудиту [56].

План аудиту є документом організаційно-методологічного характеру, який містить основні стадії процесу аудиту, розміщені в логічній послідовності, із зазначенням видів запланованих робіт, періоду їх проведення, відповідальних виконавців та інших питань [56].

План повинен складатися до початку роботи з клієнтом та включати ряд елементів, які наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Складові плану аудиторської перевірки

План аудиторської перевірки включас:
1. Особливості бізнесу клієнта.
2. Умови договору на виконання аудиту.
3. Зміст аудиторського висновку, строки його подання.
4. Відповідальність аудитора, передбачену законодавством.
5. Відповідальність підприємства за бухгалтерську звітність, яка надається для перевірки.
6. Відповідальність підприємства за повноту і достовірність іншої необхідної інформації.
7. Систему і форму бухгалтерського обліку.
8. Список членів аудиторської робочої групи, тривалість роботи, бюджет часу і витрат
9. Ступінь впливу на аудит нових бухгалтерських або аудиторських законів, нормативів, інструкцій.
10. Рівень суттєвості завдань аудиту.
11. Найважливіші етапи і завдання аудиту.
12. Ступінь довіри до надійності системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю.
13. Порядок узгодження роботи внутрішніх аудиторів і співпрацю з ними.
14. Сутність і обсяг аудиторських доказів.
15. Умови, які потребують особистої уваги (можливість помилки, шахрайства).
16. Ступінь аудиторського ризику.
17. Список помічників, які будуть залучатися до аудиту.

Джерело: сформовано автором

План аудиту фінансової стійкості та платоспроможності подано в додатку Д.

Програма аудиту – це детальний перелік змісту аудиторських процедур. Цей перелік є детальною інструкцією для асистентів аудитора та пересічних учасників перевірки, який також є засобом контролю за якістю їхньої роботи [71].

Аудитор затверджує програму, визначаючи суттєвість за процедурами аудиту, об'єкт аудиту за кожним питанням окремо та масштаб перевірки [71].

Програма оформлюється у вигляді таблиці – кожний об’єкт перевірки окремо. На початку програми вказується [71]:

- назва підприємства;
- період перевірки;
- дата перевірки;
- об’єкт перевірки.

У програмі, крім прізвища, вказують також ініціали аудитора, який здійснює перевірку конкретного об’єкта аудиту, час, який необхідно витратити на перевірку конкретного об’єкта перевірки, та передбачають місце для відміток про фактичне виконання плану аудиту з кожного питання [71].

Є два типи підготовки програми: максимально жорсткий, максимально гнучкий та змішаний (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Типи підготовки програми аудиту

Тип		
1	2	3
Максимально жорсткий	Максимально гнучкий	Змішаний
Аудиторська фірма розробляє основну програму, до якої вносить максимально важливий обсяг інформації. Маючи таку програму, аудитор може скласти план своїх дій, викресливши з програми пункти, які не підходять для даного клієнта.	Маючи відповідні завдання, самостійно готує програму їх виконання.	Аудитор, маючи основну програму, складає свою з урахуванням індивідуальних особливостей клієнта.

Джерело: сформовано автором [71]

Програма з кожного об’єкта аудиту підписується керівником групи аудиторів або керівником аудиторської фірми [71].

Програма аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства представлена у додатку Е.

Враховуючи напрямок діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «Курланд», при проведенні аудиту аудитор передбачає вивчення й оцінку значної кількості об’єктів аудиту. З метою узагальнення отриманої інформації

під час аудиторської перевірки та обґрунтування аудиторського висновку аудиторю необхідно документально відображати результати проведених досліджень. При проведенні аудиту власного капіталу документальне оформлення перевірки включає в себе два види документації: робочу та підсумкову [71].

Робоча документація – це записи, за допомогою яких аудитор фіксує проведені процедури, тести перевірки, отриману інформацію та відповідні висновки за час проведення перевірки (додаток Б). Згідно з Міжнародним Стандартом Аудиту (МСА) № 230 «Документація з аудиторської перевірки» до робочої документації можуть бути віднесені всі документи, які, на думку аудитора, містять інформацію, що є важливою при складанні аудиторського висновку. Вона може бути оформлена у вигляді стандартних форм і таблиць на папері або зафіксована на електронних носіях інформації [51].

Підсумкова документація складається з звіту аудитора та документації, яка передається замовникові. При проведенні аудиторської перевірки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства може бути складена додаткова підсумкова документація, яка є додатком до аудиторського висновку, якщо в аудиторському висновку є посилання на цей документ, або додаватися як самостійний документ [51].

В іншому разі додаткова підсумкова документація не є обов'язковою і передається замовникові, якщо це передбачене договором [71].

На нашу думку, під час аудиторської перевірки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства повинен поставити перед собою мету отримати достовірну та надійну інформацію, щоб на її підставі зробити адекватні висновки щодо достовірності фінансової звітності в частині фінансової стійкості та платоспроможності. Така інформація в аудиті називається аудиторськими доказами. Порядок одержання аудиторських доказів, визначення їх кількості та якості встановлено МСА № 500 «Аудиторські докази» [41, с. 175].

Аудиторські докази – інформація, що одержана аудитором для

узагальнення думок, на яких ґрунтується підготовка аудиторського звіту. Аудиторські докази складаються з первинних документів та облікових записів, що є основою фінансового звіту, а також підтверджувальної інформації з інших джерел [3, с. 27]. Аудитор повинен мати достатню кількість аудиторських доказів, щоб бути спроможним зробити необхідні висновки, на підставі яких буде підготовлено звіт аудитора [3, с. 27].

Відповідно до вище викладеного можна сформулювати три стадії проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Стадії проведення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Стадія аудиту	Етапи аудиту
1. Підготовка і планування аудиторської перевірки (початкова)	– отримання інформації про підприємство; – вивчення й оцінка систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства; – оцінка й визначення прийнятного рівня аудиторського ризику і рівня суттєвості; – визначення напрямів аудиту, аудиторських процедур, обсягу аудиторської вибірки і терміну проведення аудиторської перевірки; – складання і затвердження керівником робочої групи плану і програми аудиту.
2. Проведення аудиторської вибірки і здійснення аудиторських процедур (дослідна)	– проведення аудиторської вибірки; – вивчення господарських операцій; – перевірка дотримання підприємством основних передумов підготовки фінансової звітності; – здійснення аудиторських процедур за критеріями: існування, повнота, точність, класифікація, відповідальність, перевірка рахунків, вартісна оцінка, права і обов'язки, законність
3. Оцінка результатів проведених аудиторських процедур і складання звіту аудитора (завершальна)	– оцінка якості проведення аудиторської вибірки і здійснення аудиторських процедур; – узагальнення та аналіз результатів перевірки; – обговорення з керівництвом підприємства виявлених у процесі аудиту проблем; – узгодження пропонуваніх аудиторською фірмою поправок до фінансової звітності підприємства; – складання звіту аудитора, який надається керівництву підприємства; контроль якості усунення підприємством, виявлених у процесі аудиту істотних викривлень фінансової звітності; – складання акта виконаних робіт та звіту аудитора.

Джерело: сформовано автором на основі [82]

Оцінка показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» наведено в таблицях 2.4, 2.5, 2.6.

Таблиця 2.4

Оцінка показників фінансової стійкості ТОВ «Курланд»

№ з/п	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-)
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	-1,07	-0,70	-0,61	0,46
2	Коефіцієнт фінансової залежності	-0,93	-1,42	-1,63	-0,70
3	Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	-1,93	-2,42	-2,63	-0,70
4	Коефіцієнт фінансування	1,93	-0,41	-0,38	-2,31
5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-0,40	0,00	0,00	0,40
6	Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	-357952,00	-315734,00	-293035,00	64917,00
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,36	1,36	1,45	0,09
8	Коефіцієнти забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,00	0,00	0,00	0,00
9	Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	0,52	0,36	0,41	-0,11
10	Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,15	0,99	1	0,85
11	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	-0,36	-0,36	-0,45	-0,09

Джерело: сформовано автором

Проаналізувавши основні показники фінансового стану ТОВ «Курланд», можна зазначити, що зменшення коефіцієнта фінансової незалежності та збільшення коефіцієнтів фінансової залежності та фінансового ризику свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства. Коефіцієнт фінансової незалежності вказує, яку частину активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власного капіталу, оскільки цей показник протягом досліджуваного періоду 2015-2017 р. збільшувався він залишився <0,5, а це означає, що

Товариство не здатне фінансувати активи за рахунок власного капіталу. Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу показує, скільки довгострокових позичкових коштів використано для фінансування активів підприємства поряд з власними коштами. Зменшення цього показника протягом досліджуваного періоду є позитивною тенденцією, яка означає, що підприємство все менше залежить від зовнішніх кредиторів. Наявність власних оборотних коштів дозволяє підприємству проводити гнучку фінансову політику. Також знижується потреба в позикових коштах, у тому числі і короткострокових, що позитивно впливає на фінансову стійкість. Протягом 2015-2017 рр. показник наявності власних оборотних коштів збільшився на 18,14%, що є позитивним показником. Коефіцієнт фінансування становить – 0,38, що свідчить про високий рівень фінансових ризиків. Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2017 році становив 1,45, що на 6,6% більше ніж у 2015 році, а це свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Таблиця 2.5

Оцінка показників фінансової стійкості СВК «Залузький»

№ з/п	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,72	0,91	0,92	0,2
2	Коефіцієнт фінансової залежності	1,40	1,10	1,09	-0,31
3	Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,40	0,10	0,09	-0,31
4	Коефіцієнт фінансування	0,40	0,10	0,09	-0,31
5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	-	-
6	Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	8519	9337	12730	4211
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,58	0,69	0,63	0,05
8	Коефіцієнти забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,59	0,86	0,87	0,28
9	Коефіцієнт співвідношення	0,42	0,39	0,6	0,18

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6
	реальних активів і вартості майна				
10	Коефіцієнт поточних зобов'язань	1	1	1	0
11	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,42	0,31	0,37	-0,05

Джерело: сформовано автором

Оцінка всіх фінансових показників СВК «Залузький» показав, що Кооператив у 2017 році має більш стійкіший фінансовий стан на ринку порівняно з 2016 роком, свою господарську діяльність здійснює 90% самостійно.

Коефіцієнт фінансової незалежності у 2017 році на СВК «Залузький» менший за 1, а саме становить 0,92, це зумовлено тим, що підприємство не брало довгострокових кредитів. Коефіцієнт фінансової залежності у 2017 році менший від нормативного значення 2, а саме 1,09, що свідчить про залежність підприємства від позикових коштів і фінансову нестабільність, але основну частину цих коштів становить кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та короткострокові кредити банків. Коефіцієнт маневреності власного капіталу у СВК «Залузький» протягом 2015-2017 рр. збільшився на 0,05, що свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів у 2017 році має тенденцію до зменшення, а саме на 0,31 порівняно з 2015 роком, що є позитивним, це свідчить про те, що фінансова залежність підприємства від зовнішніх інвесторів, хоч і має тенденцію по рокам до зменшення, але залишається ще високою.

Таблиця 2.6

Оцінка показників фінансової стійкості ДП «ДГ «Артеміда»

№ з/п	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,77	0,77	0,9	0,13

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6
2	Коефіцієнт фінансової залежності	1,30	1,30	1,1	-0,2
3	Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,38	0,3	0,1	-0,2
4	Коефіцієнт фінансування	-	-	-	-
5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	-	-
6	Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	14217	15275	15385	1168
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,47	0,50	0,4	-0,07
8	Коефіцієнти забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,36	0,4	0,81	0,45
9	Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	0,57	0,57	0,61	0,04
10	Коефіцієнт поточних зобов'язань	1	1	1	0
11	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,83	0,8	0,67	-0,16

Джерело: сформовано автором

Провівши оцінку показників фінансової стійкості підприємства ДП «ДГ «Артеміда», можна зробити висновок, що у підприємства збільшилися платіжні можливості щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами, а також воно має надлишкові джерела формування оборотних активів, що дає можливість за нагальної потреби погасити в поточний момент свої короткострокові борги.

Отже, провівши оцінку фінансової стійкості даних підприємств, можна сказати, що ТОВ «Курланд» порівняно з іншими підприємствами такими, як СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» має нестійкий фінансовий стан. А це означає, що за нагальної потреби не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

Під час аудиту платоспроможності підприємства обов'язково проводиться оцінка показників платоспроможності. Показники

платоспроможності підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Оцінка показників платоспроможності ТОВ «Курланд», СВК
«Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда»**

№ з/п	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-)
ТОВ «Курланд»					
1	Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,08	0,00	0,00	-0,08
2	Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,14	0,32	0,07	-0,07
3	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	0,35	0,44	0,45	0,10
СВК «Залузький»					
4	Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,11	0,21	0,08	-0,03
5	Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	3,52	10,67	12,21	8,69
6	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	4,59	13,67	16,31	11,72
ДП «ДГ «Артеміда»					
7	Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,02	0,18	0,24	0,22
8	Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	4,33	4,37	14,06	9,73
9	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	1,57	1,68	5,1	3,53

Джерело: сформовано автором

Провівши оцінку платоспроможності підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда», можна зробити наступні висновки:

– Коефіцієнт грошової платоспроможності на підприємствах ТОВ «Курланд» та СВК «Залузький» протягом досліджуваного періоду зменшився та його значення менше нормативного значення 0,2. Таке зменшення свідчать про те, що на підприємства недостатній залишок грошових коштів. На підприємстві ДП «ДГ «Артеміда» даний показник знаходиться в межах норми, що свідчить про наявність грошових коштів на підприємстві.

– Коефіцієнт розрахункової платоспроможності на підприємстві ТОВ «Курланд» протягом досліджуваного періоду знизився на 0,07, що є

негативним для підприємства та свідчить про збільшення кредиторської заборгованості, а саме в нашому випадку зросли суми кредитів, а також збільшилися поточні зобов'язання за іншими статтями. Що ж стосується підприємств СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда», то можна сказати, що даний показник протягом досліджуваного періоду по обох підприємствах збільшувався, що свідчить про те, що на підприємстві ліквідних активів було більше, ніж поточних зобов'язань, і є можливість ними значно краще маневрувати й швидше перекривати поточні зобов'язання.

– Коефіцієнт ліквідної платоспроможності на всіх підприємствах протягом досліджуваного періоду збільшувався, що є позитивним для підприємств, та свідчить про причину зменшення довгострокових і поточних зобов'язань, а також зменшення доходів майбутніх періодів.

Внаслідок даного дослідження найменш платоспроможним виявлено підприємство ТОВ «Курланд». Наглядно показники платоспроможності ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» за 2017р. представлено на рис. 2.5.

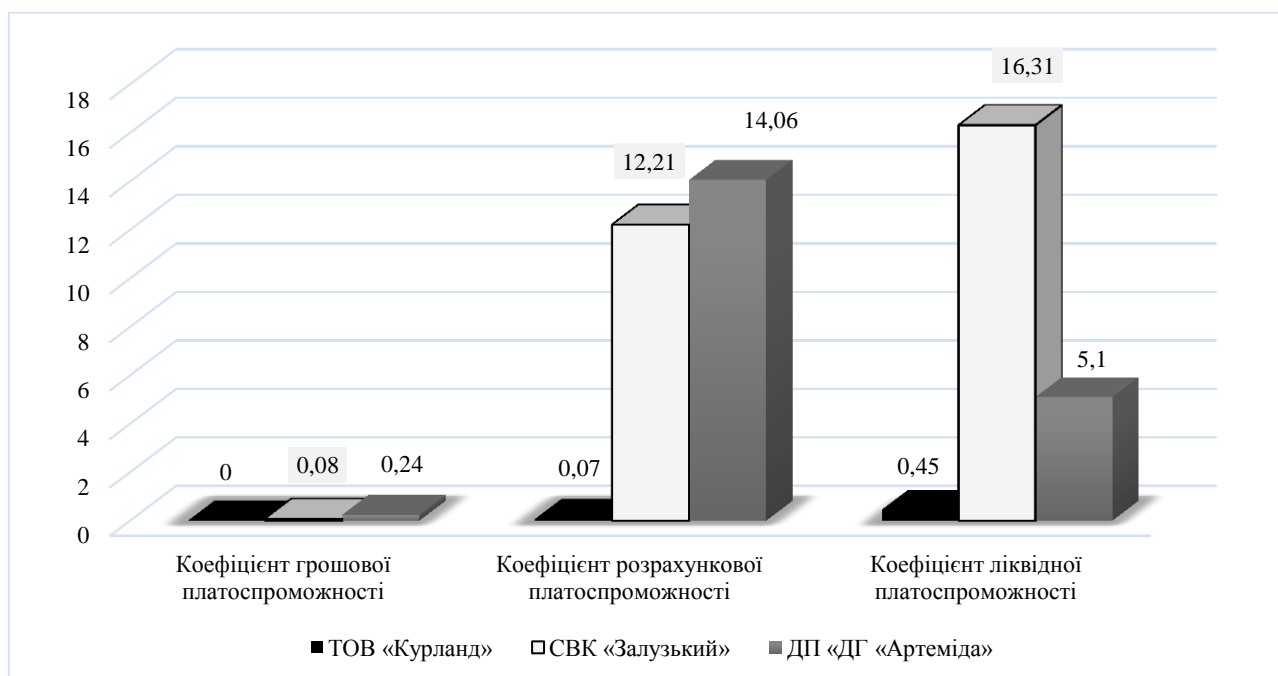

Рис. 2.5. Аналіз показників платоспроможності ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» за 2017р.

Джерело: сформовано автором

Для оцінки реальної ситуації, що склалася з ліквідністю балансу, представлено порівняльні баланси ліквідності сільськогосподарських підприємств таких, як ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» у таблицях 2.8, 2.9, 2.10 відповідно.

Таблиця 2.8

Оцінка ліквідності балансу ТОВ «Курланд», тис. грн.

Актив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Пасив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду
Найбільш ліквідні активи (A1)	38	141	Негайні пасиви (П1)	356446	193224	103	-163222
Активи, що швидко реалізуються (A2)	178408	164873	Короткострокові пасиви (П2)	11491	11494	-13535	3
Активи, що повільно реалізуються (A3)	42889	39401	Довгострокові пасиви (П3)	193512	326041	-3488	132529
Активи, що важко реалізуються (A4)	84089	91196	Постійні Пасиви (П4)	-231626	-201924	7107	29702
Баланс	305424	295611	Баланс	305424	295611	X	X

Джерело: сформовано автором

На ТОВ «Курланд», як показали розрахунки, і на початок, і на кінець звітного періоду перша, третя та четверта умови не виконуються, а це свідчить про те, що баланс підприємства не є ліквідним. Невиконання даних умов вказує на те, що на підприємстві відсутні власні оборотні активи, які дозволяли б підприємству підтримувати певну стійкість.

Таблиця 2.9

Оцінка ліквідності балансу СВК «Залузький», тис. грн.

Актив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Пасив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
Найбільш ліквідні активи (A1)	120	129	Негайні пасиви (П1)	176	269	56	140

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8
Активи, що швидко реалізуються (А2)	6000	6015	Короткострокові пасиви (П2)	1300	1301	-4700	-4714
Активи, що повільно реалізуються (А3)	5250	5362	Довгострокові пасиви (П3)	0	0	-5250	-5362
Активи, що важко реалізуються (А4)	6300	6434	Постійні Пасиви (П4)	7960	17598	1660	11298
Баланс	17670	17940	Баланс	17670	17940	X	X

Джерело: сформовано автором

Як бачимо, фактична ліквідність балансу СВК «Залузький» відрізняється від абсолютної. Як показали розрахунки, і на початок, і на кінець звітного періоду перша умова не виконується, тобто нагальні борги підприємство не може своєчасно погасити.

Таблиця 2.10

Оцінка ліквідності балансу ДП «ДГ «Артеміда», тис. грн.

Актив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Пасив	На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						На поч. звітного періоду	На кін. звітного періоду
Найбільш ліквідні активи (А1)	689	688	Негайні пасиви (П1)	3937	2892	-3248	-2204
Активи, що швидко реалізуються (А2)	926	1262	Короткострокові пасиви (П2)	-	-	926	1262
Активи, що повільно реалізуються (А3)	13660	13435	Довгострокові пасиви (П3)	-	-	13660	13435
Активи, що важко реалізуються (А4)	24433	25405	Постійні Пасиви (П4)	35771	37895	-11338	-12490
Баланс	39708	40790	Баланс	39708	40790	-	-

Джерело: сформовано автором

Як бачимо, фактична ліквідність балансу ДП «ДГ «Артеміда» відрізняється від абсолютної. Ситуація на ДП «ДГ «Артеміда» аналогічна ситуації СВК «Залузький». Друга, третя та четверта умови ліквідності виконуються, що вказує на здатність підприємства покривати свої зобов'язання

за рахунок поточних активів у строки, що не перевищують одного року.

Під час аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства було визначено тип фінансової стійкості підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» (табл.2.11).

Таблиця 2.11

**Тип фінансової стійкості підприємств ТОВ «Курланд», СВК
«Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда»**

Показник			
Підприємство	Фв	Фвд	Фзк
ТОВ «Курланд»	-426794	-426794	-102020
СВК «Залузький»	-356	-356	-356
ДП «ДГ «Артеміда»	-945	-945	-945

Джерело: сформовано автором

Отже, як видно з табл. 2.11, всі показники, які характеризують забезпеченість підприємства джерелами фінансування мають значення < 0 , а це свідчить про кризовий фінансовий стан підприємств. Підприємство ТОВ «Курланд» знаходиться на межі банкрутства, оскільки воно не може розрахуватися з кредиторами, а також є кредити, які не сплачені в установлені строки. Наглядно всі показники, які характеризують забезпеченість підприємств джерелами фінансування можна побачити на рис. 2.6.

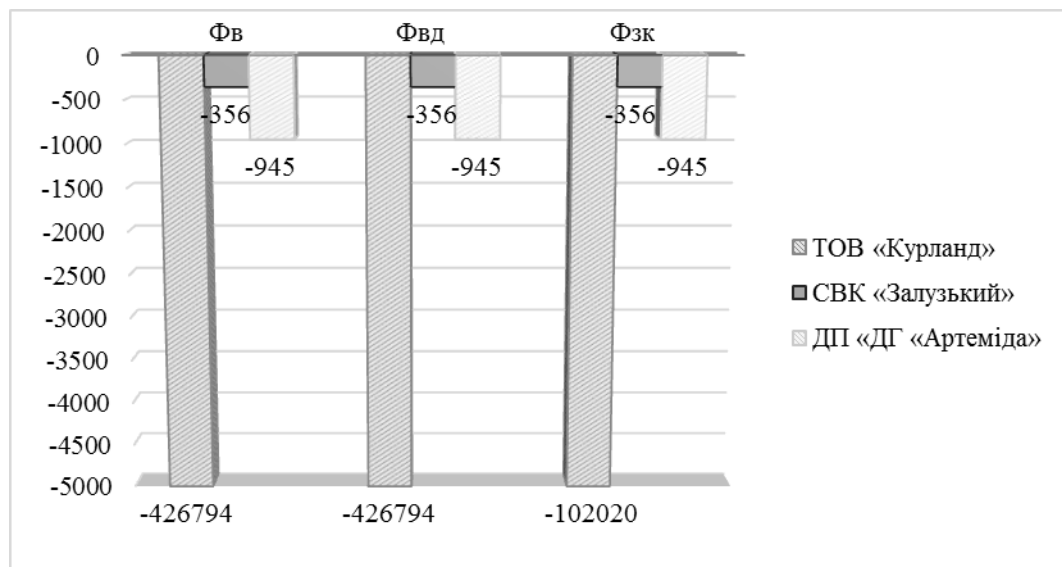

Рис. 2.6. Показники, які визначають тип фінансової стійкості підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда» за 2017р.

Джерело: сформовано автором

2.3. Формування звіту аудитора за підсумками аудиторської перевірки.

Підсумковим результатом роботи аудитора на підприємстві ТОВ «Курланд» є аудиторський звіт. У ньому може бути будь-яка інформація, яка цікавить клієнта-замовника аудиту і форма подання якої регламентована в договорі на проведення аудиту. Крім того, аудиторські послуги у формі консультацій можуть надаватися усно або письмово з оформленням довідки та інших офіційних документів. Аудиторські послуги у формі експертиз оформляють експертним висновком або актом [54].

Метою аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» є висловлення незалежної думки про фінансову стійкість та платоспроможність підприємства за допомогою інформації, наведеної в річній фінансовій звітності, тому обов'язковою частиною звіту аудитора є аудиторський висновок. Аудитор має провести розрахунок показників фінансової стійкості та платоспроможності на основі бухгалтерської річної звітності суб'єкта господарювання з метою надання висновку про достовірність і реальність наданої інформації та її підтвердження або не підтвердження [54].

Аудиторський звіт – це офіційний документ, засвідчений підписом і печаткою аудитора (аудиторської фірми). Він складається у встановленому порядку за наслідками проведення аудиту і містить висновок про достовірність звітності, повноту й відповідність чинному законодавству та встановленим нормативам бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності [54].

В аудиторському звіті має бути чітке уявлення аудитора про перевірену фінансову звітність. Аудиторський звіт складається з дотриманням відповідних норм та стандартів і має містити підтвердження або аргументовану відмову від підтвердження достовірності, повноти і відповідності законодавству бухгалтерської звітності замовника [54].

Принцип і порядок підготовки аудиторського висновку наводяться в Міжнародному стандарті аудиту 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності». Стандарт регулює основні принципи, за якими

складається аудиторський звіт. У ньому говориться, що аудитор повинен проаналізувати й оцінити висновки, одержані на основі отриманих аудиторських доказів, для підготовки аудиторського висновку про перевірену фінансову звітність [54].

Відповідно до цього стандарту структура аудиторського звіту на підприємстві ТОВ «Курланд» така (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Структура аудиторського звіту

№ п\п	Розділ	Характеристика
1	Заголовок	У заголовку аудиторського висновку йдеться про те, що аудиторську перевірку проводив незалежний аудитор. Подається прізвище аудитора або назва аудиторської фірми. Також наводиться повна назва підприємства, яке перевіряли, та час перевірки.
2	Адресат	Акціонери, рада акціонерів, ради директорів, правління, комісія з цінних паперів тощо.
3	Вступ	В цьому розділі в аудиторському звіті має бути інформація про склад фінансової звітності та дату підготовки звітності. У цьому розділі йдеться також про те, що відповідальність за правильність підготовки звітності покладається на керівництво підприємства, про відповідальність аудитора за аудиторський висновок, який обґрунтовується результатами проведеної перевірки.
4	Масштаб перевірки	Наводиться обсяг аудиту і подається зміст проведених робіт. Цей розділ аудиторського звіту дає впевненість його користувачам у тому, що аудиторську перевірку здійснено відповідно до вимог українського законодавства і норм, які регулюють аудиторську практику та ведення бухгалтерського обліку, або відповідно до вимог міжнародних стандартів і практики.
5	Звіт аудитора про фінансову звітність	Подається висновок аудитора про фінансову звітність, про її правильність в усіх суттєвих аспектах.
6	Дата аудиторського звіту	День завершення аудиторської перевірки та підписання акта прийому-передачі аудиторського висновку
7	Адреса і підпис аудитора	Підпис директора аудиторської фірми чи уповноваженої на це особи (аудитора) або підпис аудитора-підприємця, зазначається адреса фірми (аудитора) та номер ліцензії на аудиторську діяльність

Джерело: сформоване автором [54]

Відповідно до МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора», у випадках, коли: на основі отриманих аудиторських доказів

аудитор доходить висновку, що фінансова звітність у цілому містить суттєві викривлення, або не має можливості отримати достатні та прийнятні аудиторські докази, щоб дійти висновку, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень, аудитор повинен модифікувати думку в аудиторському звіті (рис. 2.7) [55].

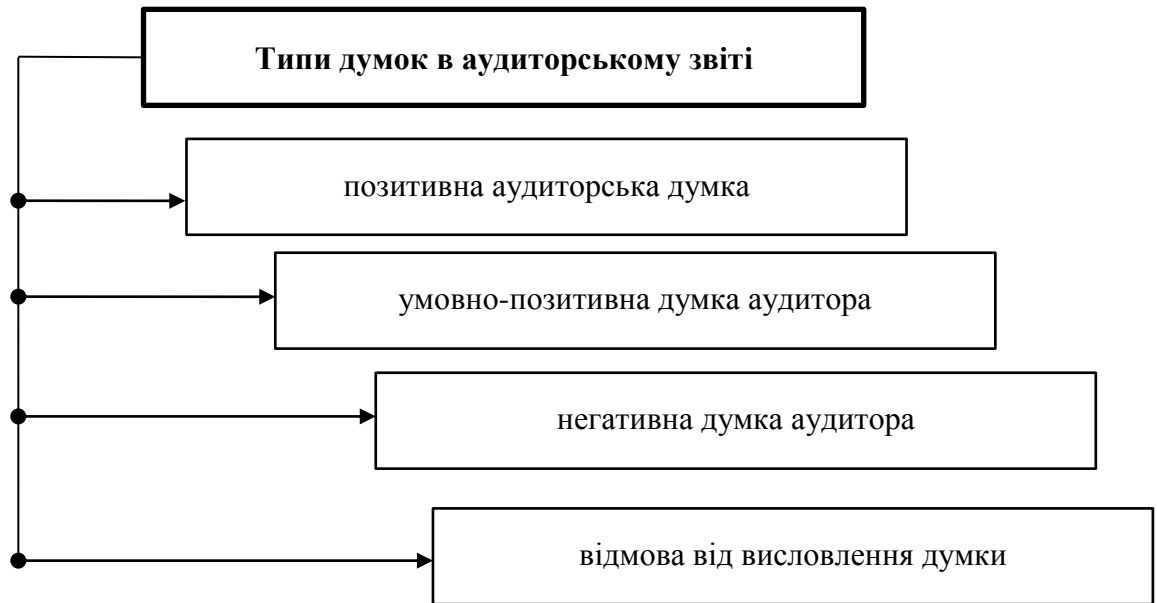

Рис. 2.7 Типи думок в аудиторському звіті

Джерело: сформовано автором [55]

Характеристика думок незалежного аудитора наведена в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Характеристика думок аудитора

№ п\п	Думка	Характеристика
1	2	3
1	Позитивна	Позитивний висновок надається клієнтові у тому разі, коли, на думку аудитора, виконано такі умови: – аудитор отримав усю інформацію й пояснення, необхідні для завдань аудиту; – наданої інформації достатньо для відображення реального стану справ на підприємстві; – є адекватні й достовірні дані з усіх суттєвих питань; – фінансову документацію підготовлено відповідно до прийнятої на підприємстві системи бухгалтерського обліку, котра відповідає вимогам українського законодавства; – фінансову звітність складено на основі дійсних облікових даних, і вона не має суттєвих суперечностей; – фінансову звітність складено належним чином за формою,

1	2	3
		затвердженою в установленому порядку.
2	умовно- позитивна	Отримавши достатні та прийнятні аудиторські докази доходить висновку, що взяті окремо або у сукупності викривлення є суттєвими, проте не всеохоплюючими для фінансової звітності, або не має змоги отримати достатні та прийнятні аудиторські докази для обґрунтування думки, проте доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень може бути суттєвим, але не всеохоплюючим.
3	негативна	Отримавши достатні та прийнятні аудиторські докази, доходить висновку, що викривлення, взяті окремо або у сукупності, є одночасно суттєвими і всеохоплюючими для фінансової звітності.
4	відмова від висловлення думки	Якщо він не має можливості отримати достатні та прийнятні аудиторські докази для обґрунтування думки і доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень, якщо такі є, може бути одночасно суттєвим та всеохоплюючим.

Джерело: сформовано автором [55]

В усіх випадках, коли аудитор складає висновок, який відрізняється від позитивного, він зобов'язаний дати опис усіх суттєвих причин його непевності і незгоди [54].

Дана аудиторська перевірка фінансової стійкості та платоспроможності, яка була проведена на сільськогосподарському підприємстві ТОВ «Курланд» забезпечує хорошу основу для звіту незалежного аудитора [54].

Отже, якщо брати до уваги все що було виявлено в ході перевірки фінансової стійкості та платоспроможності на сільськогосподарському підприємстві ТОВ «Курланд», можна стверджувати про умовно – позитивний звіт незалежного аудитора (додаток Ж). Під час проведеної аудиторської перевірки фінансових документів встановлено, що операції проведені з порушенням встановленого порядку. Проте зазначені невідповідності мають обмежений вплив на фінансову звітність і не перекручують загальний фінансовий стан підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства як складові його економічної безпеки.

Сучасні соціально-економічні перетворення в житті суспільства не можуть виникати самі собою, вони є наслідком тих змін, що відбуваються в суспільстві, економіці, політиці тощо протягом багатьох десятиліть, а значить, визначивши періодичність таких змін, можна визначити перспективу розвитку як суспільства в цілому, так і економічного розвитку зокрема [39, с. 107].

Як показує світовий досвід, головною метою економічних систем різних рівнів (національної, регіонів, територій, підприємств тощо) є не лише отримання максимальних прибутків, але й забезпечення комплексного розвитку, створення сприятливих умов праці, розв'язання актуальних науково-технічних і соціальних проблем, максимальне задоволення матеріальних і духовних потреб людей та інші [31, с. 9].

Конкурентне становище підприємства на ринку визначається не лише його внутрішніми особливостями й умовами діяльності, але і середовищем конкуренції, фактори якого не завжди піддаються керуванню [79, с. 18].

Концептуальне бачення проблем і шляхів їх вирішення на практиці стає можливим тільки за умов виважених управлінських рішень [32, с. 17].

На сучасному етапі розвитку підприємства ТОВ «Курланд» однією з важливих умов ефективного функціонування і розвитку є аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства для забезпечення їхньої фінансово-економічної безпеки. Тому для забезпечення та підтримки надійного стану фінансово-економічної безпеки необхідно постійно аналізувати фінансово-економічний стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху наявних ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності кожного підприємства, тобто проводити діагностику

фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання [102, с. 337].

Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства ТОВ «Курланд» є одними з головних умов успішної і стабільної роботи підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке та платоспроможне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вища стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик банкрутства [102, с. 337].

Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств [11, с. 117].

У ринковому середовищі підприємство ТОВ «Курланд» функціонує за умов спаду виробництва, недобросовісної конкуренції, корупції, рейдерства, мінливості політичних орієнтирів, що і створює необхідність формування та імплементації системи економічної безпеки [11, с. 117].

Розрізняють три рівні економічної безпеки [49]:

– високий рівень економічної безпеки забезпечується при ефективному використанні ресурсів та наявності здатності підприємства до постійного розвитку;

– середній рівень економічної безпеки характеризується досягненням підприємством фінансово-економічної стійкості та формування здатності до адаптації;

– низький рівень економічної безпеки характеризується стабільністю та безперервністю виробничої діяльності на підприємстві та здатністю лише протистояти загрозам рівень економічної безпеки підприємства є низьким [49].

Отже, економічну безпеку підприємства можна охарактеризувати

критеріями, що наведені на рис.3.1.

Рис. 3.1. Критерії економічної безпеки підприємства.

Джерело: [49]

Головними завданнями системи управління економічною безпекою на підприємстві ТОВ «Курланд» є [49]:

- передбачення і випередження можливих загроз, що призводять до кризового стану, а також проведення антикризового управління, яке спрямоване на виведення підприємства з кризового стану;
- мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, зокрема його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, на основі розробленого комплексу заходів економіко-правового і організаційного характеру.

Слід мати на увазі, що найбільше значення у справі забезпечення економічної безпеки підприємств мають первинні економіко-правові та організаційні заходи, що забезпечують фундамент, основу системи безпеки, на відміну від вторинних – технічних, фізичних тощо [11, с. 118].

Провідну роль фінансової компоненти в загальній системі економічної безпеки підприємства визначають такі основні положення [49]:

- фінансова діяльність продукує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства;
- операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер;
- фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому;
- фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших.

Формування системи економічної безпеки на підприємстві ТОВ «Курланд» базується на виділенні провідної ролі фінансової складової, оскільки саме фінансові ресурси визначають можливі обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність та незалежність підприємства і, безперечно, є обмежувачами щодо функціонування інших складових [83].

У процесі оцінювання поточного рівня забезпечення фінансової складової безпеки на підприємстві ТОВ «Курланд» підлягають аналізу [82]:

- фінансова звітність і результати роботи підприємства – платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку;
- конкурентний стан підприємства на ринку – частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту;
- ринок цінних паперів підприємства – оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг.

Зовнішнім проявом фінансової безпеки підприємства ТОВ «Курланд» можна вважати фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, оскільки зниження даних показників підриває репутацію та зацікавленість всіх учасників ринкових відносин, а саме інвесторів, покупців продукції, банків та інших. Отже, у зв'язку з цим великий інтерес представляє вивчення фінансової стійкості та платоспроможності як основних показників економічної безпеки

підприємства [102, с. 337].

Оцінивши платоспроможність підприємства ТОВ «Курланд», було виявлено ряд причин неплатоспроможності (рис. 3.2).

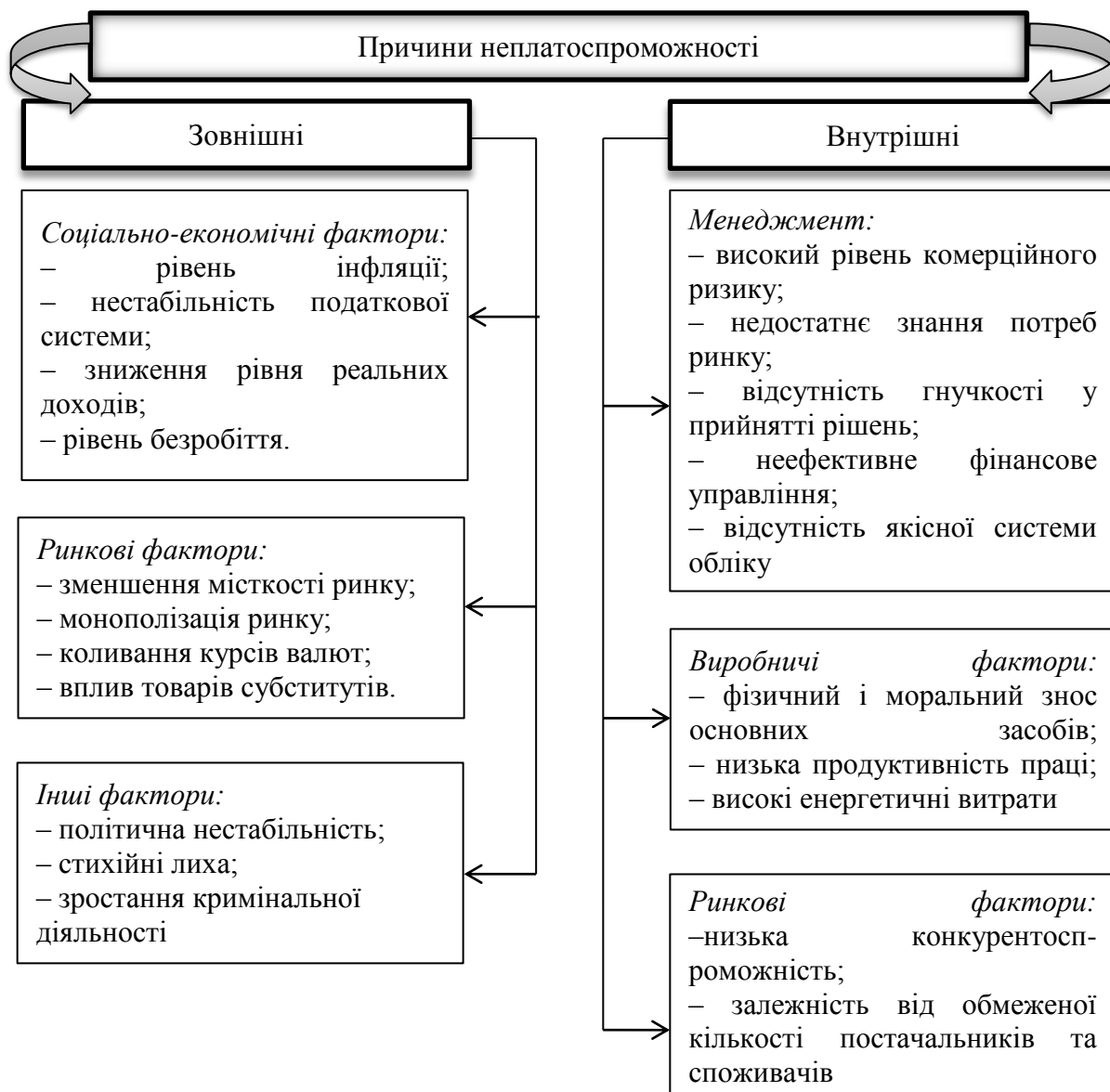

Рис. 3.2. Причини неплатоспроможності підприємства

Джерело: [70]

Тому для підвищення платоспроможності сільськогосподарського підприємства ТОВ «Курланд» запропонуємо заходи спрямовані на збільшення прибутку та обсягів реалізації продукції, що будуть сприяти підвищенню відносних показників, які свідчать про ефективну діяльність підприємства:

- оптимізувати дебіторську заборгованість;

- управління запасами;
- раціоналізувати грошові потоки підприємства.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємства ТОВ «Курланд» шляхом її оптимізації та забезпечення своєчасної інкасації заборгованості приведе до прискорення платіжного обороту та скороченню оборотних активів підприємства (рис. 3.3) [70, с. 255].

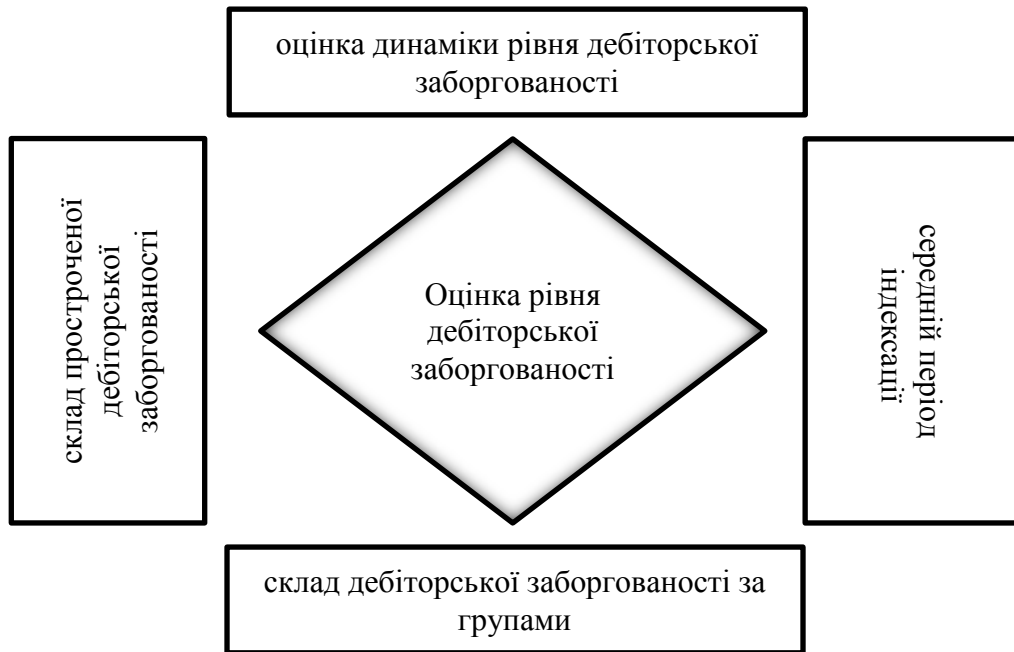

Рис. 3.3. Оцінка рівня дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

Наступним заходом для підвищення платоспроможності є політика управління запасами. Ефективне управління запасами дозволить знизити як тривалість виробничого циклу, так і зменшити витрати на зберігання та вивільнення з обороту для рефінансування в інші активи [70, с. 255].

До етапів управління запасами можна віднести [70, с. 255]:

- аналіз використання товарно-виробничих запасів у попередніх періодах; визначення цілей формування запасів;
- побудову ефективної системи контролю за рухом запасів;
- реальне відображення у фінансовому обліку запасів з урахуванням інфляції.

Політика оптимізації запасів включає в себе ряд заходів, які наведені на

рис. 3.4.

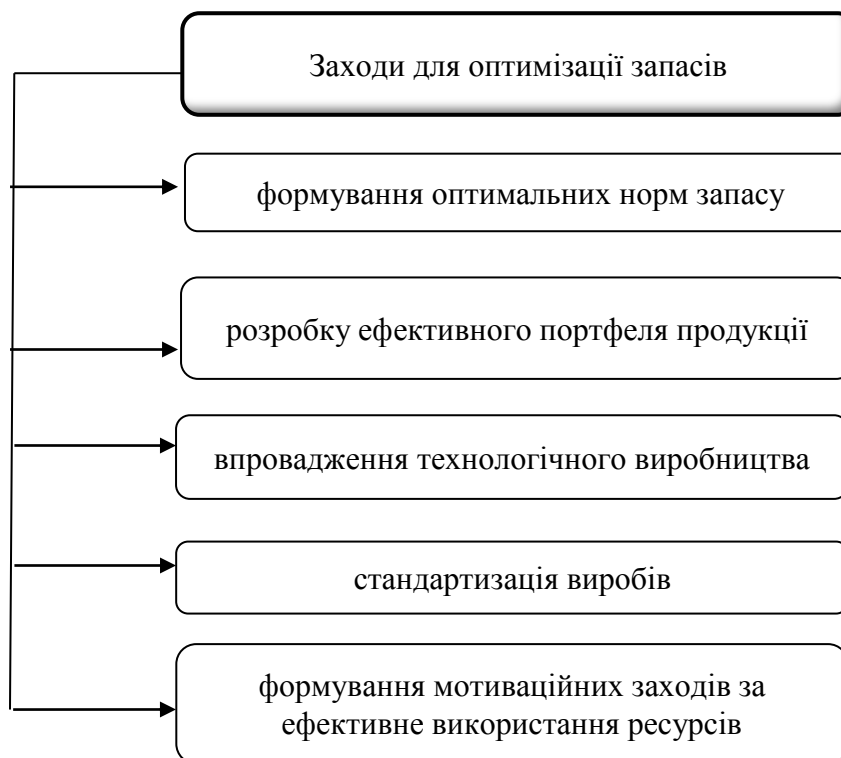

Рис. 3.4. Заходи оптимізації запасів

Джерело: сформовано автором

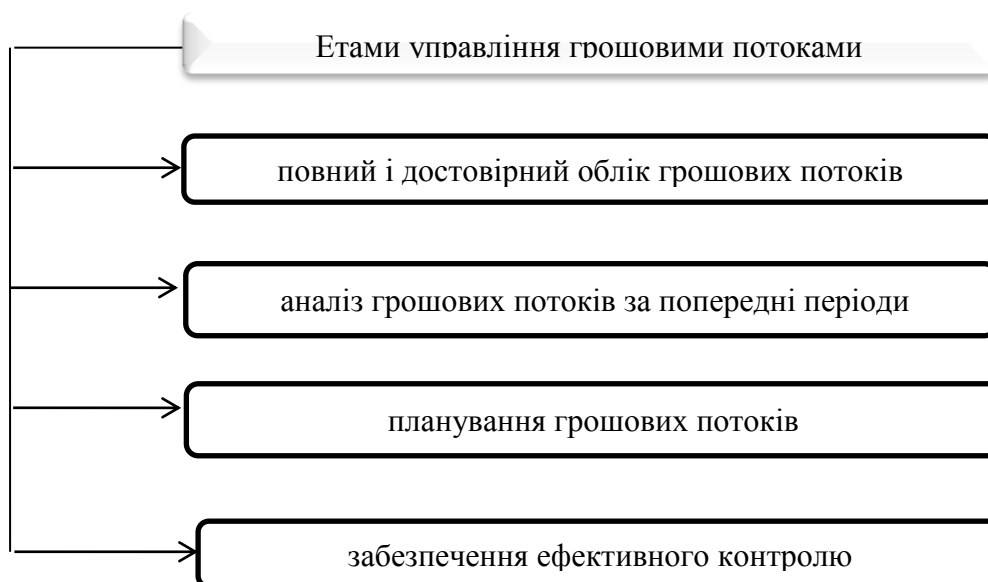

Рис. 3.5. Етапи управління грошовими потоками

Джерело: сформовано автором

Грошові потоки мають значний вплив на платоспроможність

підприємства, бо вони включають в себе сукупність усіх надходжень та витрат, що виникають під час економічної діяльності підприємства (рис. 3.5). Ефективне управління грошовими потоками ТОВ «Курланд» забезпечить фінансову рівновагу в процесі його розвитку, також ефективне управління грошовими потоками мінімізує потребу в залученні позикових коштів. Раціональне формування грошових потоків дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток [70, с. 256].

На цьому етапі важливим елементом оцінки є аналіз платіжного календаря, в якому, з одного боку, відображено очікувані надходження грошових коштів, а з іншого – спроможність повністю виконати свої зобов'язання. Ведення платіжного календаря дає можливість не лише відстежувати поточну та планову платоспроможність підприємства, а й у разі позитивного сальдо платіжного календаря дає змогу інвестування вільних коштів з метою отримання прибутку. Незбалансованість платіжного календаря змушує підприємство шукати резерви фінансування. У цій ситуації платіжний календар дає змогу заздалегідь переглянути та скоригувати видаткову частину календаря та зберегти платоспроможність на високому рівні [70, с. 256].

Рекомендаційні заходи щодо раціоналізації використання грошових коштів та управління грошовими потоками на підприємстві ТОВ «Курланд» включають в себе [70, с. 255]:

- зменшення постійних витрат;
- оптимізацію змінних витрат;
- впровадження податкової політики, спрямованої на зменшення сукупних податкових виплат;
- обґрунтований підхід до методів амортизації;
- продаж основних засобів, що не використовуються;
- формування цінової політики, що забезпечить підвищення рівня прибутковості операційної діяльності;
- розпродаж незадіяних нематеріальних активів та основних засобів;
- вдосконалення заходів стягнення штрафів за прострочену

дебіторську заборгованість;

- досягнення цільового значення чистого грошового потоку.

Ефективне управління грошовими потоками значною мірою залежить від її оптимізації за усіма видами діяльності підприємства (рис. 3.6).

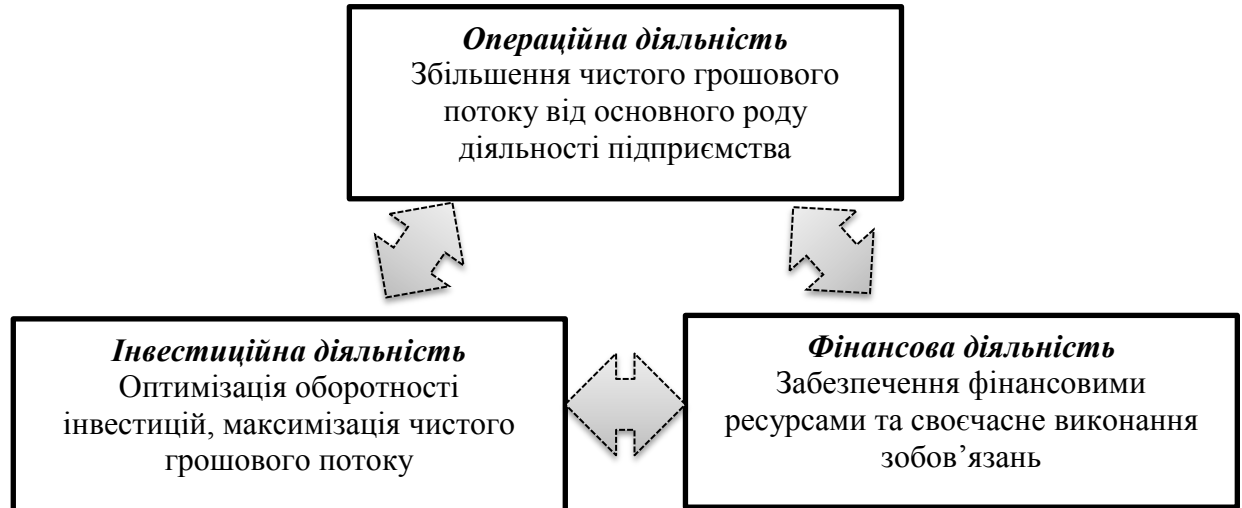

Рис. 3.6. Напрями оптимізації грошових потоків

Джерело: [70]

Результатом систематичного виконання на підприємстві ТОВ «Курланд» наведених рекомендацій щодо управління запасами підприємства, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками стане планове підвищення платоспроможності та її стабілізація в разі кризових явищ або відхилень від норми [70, с. 255].

Також під час аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» було встановлено, що показники фінансової стійкості, які характеризують прибутковість підприємства знаходяться нижче нормативного значення, що свідчить про те, що підприємство неспроможне приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів [70, с. 254].

Для ефективного управління прибутком на сільськогосподарському підприємстві ТОВ «Курланд» необхідно проводити систематичний аналіз прибутку та виявляти можливі резерви його збільшення, формувати економічно обґрунтовані плани формування і використання прибутку [11, с. 9].

Тому для, оптимізації прибутку на підприємстві можемо рекомендувати

наступне [11, с. 69]:

- знизити собівартість продукції – при зниженні собівартості продукції відбувається економія ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, зниження собівартості є необхідною умовою стабілізації цін та економічного зростання будь-якого підприємства;
- оновити основні засоби;
- технічно переозброїти виробництво, що дасть змогу оптимізувати економічні показники діяльності підприємства.

Підприємство ТОВ «Курланд» повинно прямувати до позитивного значення фінансової стійкості та платоспроможності, тобто до створення достатнього обсягу фінансових ресурсів, що виступають гарантом своєчасності розрахунків з постачальниками, бюджетом та іншими ланками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку [11, с. 117].

Ще одним із завдань оцінки стану економічної безпеки підприємства ТОВ «Курланд» є пошук резервів підвищення його фінансової стійкості. Така організаційно-структурна складова на підприємстві, як внутрішній аудит або будь-який інший орган чи особа, що виконує функції внутрішнього аудиту може відслідкувати та попередити можливі погіршення фінансової стійкості на підприємстві [11, с. 117].

Але така організаційно-структурна складова на підприємстві, як внутрішній аудит недостатньо розвинута, тому потребує вдосконалення. Напрямки вдосконалення проведення внутрішнього аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства наведені в наступних пунктах даної роботи [11, с. 117].

Отже, запорукою економічної безпеки підприємства є його здатність функціонувати і розвиватись в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища. Фінансова складова підприємства вважається одним із провідних й вирішальних напрямків організації економічної безпеки підприємства, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

3.2. Вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд»

Розглядаючи питання про форму організації внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд», слід підкреслити, що це питання вирішується керівником залежно від мети і завдань, поставлених перед цією службою.

У будь-якому разі служба внутрішнього аудиту підприємства має бути укомплектована кваліфікованими кадрами, які зможуть виконувати покладені на них функціональні обов'язки [76].

Набагато важливіше місце внутрішнього аудиту в організаційній структурі підприємства, оскільки від цього значною мірою залежить ступінь об'єктивності результатів її діяльності [76].

Належно організована робота внутрішнього аудиту, а особливо в умовах виходу з економічної кризи, спонукатиме працівників підприємства дотримуватися чинного законодавства та нормативних актів, а також розробленої підприємством політики, планів, внутрішніх правил та процедур, вчасно виявляти та знижувати ризик непередбачених витрат чи втрати репутації підприємством [76].

Ефективний внутрішній аудит може знизити витрати компанії на зовнішній аудит, але не може скасувати його необхідність для компанії [76].

Також важливо врахувати те, що не рекомендується користуватися послугами зовнішнього аудитора компанії для проведення внутрішніх аудитів, оскільки подібне поєднання може призвести до втрати принципу незалежності, що є одним із першорядних чинників у роботі зовнішнього аудитора [11, с. 99].

Позитивні риси дії аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Позитивні риси аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд»

№	Позитивні риси
1	2
1	Внутрішній аудит допомагає забезпечити ефективність діяльності апарату управління щодо захисту законних майнових інтересів підприємства.
2	Удосконалює систему бухгалтерського обліку і сприяє підвищенню ефективності

1	2
	роботи.
3	Контролює реалізацію, надходження грошових коштів, придбання товарів і послуг тощо.
4	Зміцнює фінансовий стан підприємства
5	Сприяє покращенню якості зовнішніх аудиторських перевірок.
6	Внутрішнім аудиторам потрібно докласти менше часу і зусиль для виявлення наявних відхилень
7	Внутрішній аудит зазвичай краще забезпечує потребу підприємства у попередньому, поточному і наступному контролі.

Джерело: сформовано автором

Негативними рисами організації внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» є такі [76]:

- недостатньою мірою виконується принцип незалежності аудитора;
- існує можливість побудови помилкового уявлення зовнішніх аудиторів про фінансовий стан підприємства на основі ознайомлення зі звітами внутрішніх аудиторів;
- одноразові аудиторські послуги зі сторони коштують дешевше, ніж постійний контроль з боку внутрішніх аудиторських служб.

На жаль, система внутрішнього контролю, що функціонує на сьогодні на підприємстві ТОВ «Курланд», – недосконала та не справляється з поставленими перед нею завданнями.

Проблемні аспекти розвитку внутрішнього аудиту в Україні призводять до меншої ефективності здійснення внутрішнього аудиту на підприємстві та до недовіри щодо такої системи на підприємстві [76].

Хоча із впровадженням внутрішнього аудиту підприємство має істотні переваги (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Переваги впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ
«Курланд»**

№	Переваги
1	2
1	Виявлення резервів засобів та джерел підприємства
2	Розроблення рекомендацій щодо удосконалення системи обліку на підприємстві, що

1	2
	в кінцевому випадку призведе до економії витрат на утримання облікового апарату.
3	Оцінка використання наявного на підприємстві програмного забезпечення з метою покращення ефективності його використання.
4	Ефективна система внутрішнього аудиту на підприємстві значно підвищує інтерес інвесторів до таких підприємств.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, до основних проблемних аспектів розвитку внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» слід віднести насамперед недостатнє нормативне та методологічне забезпечення, що спричиняє полеміку в самих принципах, методах, методології та процедурах внутрішнього аудиту. Також не слід забувати і про відсутність внутрішніх розробок щодо організації та методики внутрішнього аудиту на підприємстві [76].

Наразі можна визначити основні напрями вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємствах України (рис. 3.7).

Варто зауважити, що наявність ефективного внутрішнього аудиту на ТОВ «Курланд», стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Використання знань і досвіду внутрішніх аудиторів для виявлення внутрішніх резервів підприємства, визначення пріоритетних напрямів його розвитку, оцінки ризиків і управління дає змогу підвищити фінансову стійкість і конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства ТОВ «Курланд».

Отже, наявність ефективного внутрішнього аудиту сьогодні є невід'ємною складовою успішного розвитку суб'єкта господарювання в умовах постійних змін зовнішнього середовища та ускладнення процесів управління.

За його допомогою здійснюється нагляд за дотриманням законодавства, внутрішніх норм та правил, контроль за оптимальним використанням ресурсів, визначення та попередження ризиків, забезпечення вірогідності інформації у звітності тощо [76].

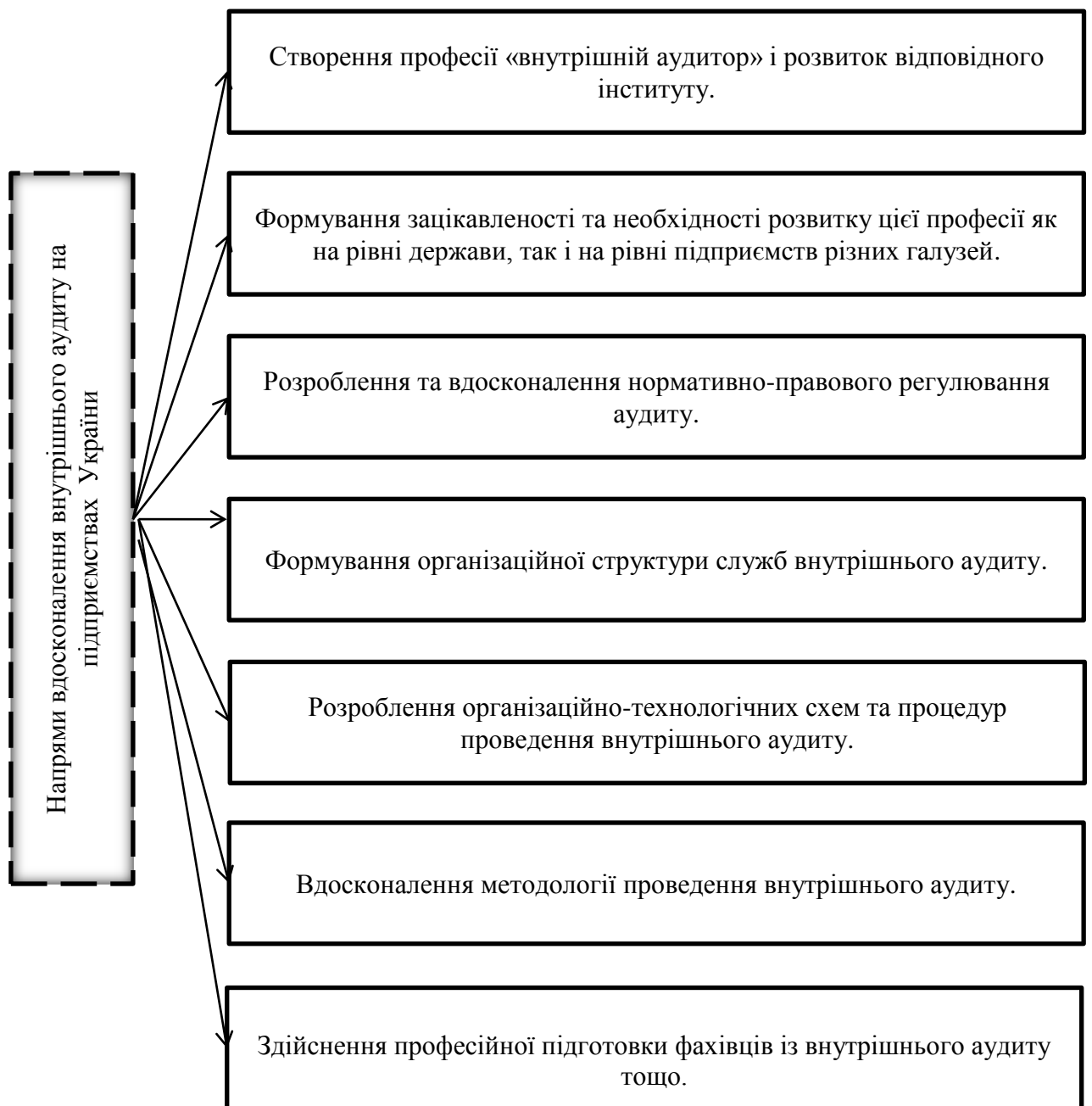

Рис. 3.7. Напрями вдосконалення внутрішнього аудиту на підприємствах України

Джерело: сформовано автором

На сьогодні практика використання внутрішнього аудиту в Україні недостатньо розвинена, що насамперед пов'язано з відсутністю законодавчого регулювання цього процесу, єдиних вимог до професійного рівня внутрішніх аудиторів та професійних стандартів. З огляду на перспективність впровадження внутрішнього аудиту в практику управління вітчизняних суб'єктів господарювання, актуалізується необхідність його законодавчого

забезпечення та теоретичного обґрунтування. Вибір найефективніших методів і технологій внутрішнього аудиту визначається цілями і видами діяльності підприємства, навколишнім середовищем і відповідним набором властивих ризиків. Внутрішній аудит повинен охоплювати всі бізнес-процеси компанії. При цьому основну відповідальність за правильне функціонування системи внутрішнього аудиту несе вище керівництво компанії, а акціонери компанії зацікавлені в її ефективності, оскільки це сприяє зниженню ризикованості їхніх вкладень [76].

Внутрішній аудит впливає на фінансово-господарську діяльність підприємств шляхом перевірки інформації, яка використовується під час складання звітності, попередження помилок в обліку, раціонального використання ресурсів, покращення фінансової дисципліни матеріально-відповідальних осіб, попередження та усунення зловживань, поліпшення фінансового стану підприємств, прогнозу їхньої діяльності, уникнення ризиків припинення діяльності підприємств, отримання збитків, погіршення конкурентоспроможності на ринку [76].

3.3. Шляхи та умови розвитку автоматизованого аудиту на підприємствах України

Процес проведення аудиту є досить трудомістким і разом з тим ризиконебезпечним, навіть одна помилка може стати причиною цілого ряду порушень і неточностей, це відіб'ється на господарському процесі та інформації про фінансово-майновий стан підприємства [5, с. 23].

Один з основних шляхів вирішення даної проблеми є автоматизація аудиторської діяльності за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Оскільки, аудиторська діяльність в Україні за порівняно короткий термін пройшла етап становлення і її розвиток триває. Застосування клієнтами аудиторів автоматизованих інформаційних систем потребує проведення аудиту за допомогою комп'ютерної техніки. Застосування інформаційних систем не змінює мети проведення аудиторських процедур на кожній із їх стадій, проте

суттєво впливає на способи і порядок проведення цих процедур, а отже, на методологію аудиту [5, с. 23].

Якщо говорити про застосування інформаційних технологій та комп'ютерної техніки при здійсненні контролю, то ситуація є складною. Оскільки основним завданням діяльності багатьох підприємств сьогодні базується на застосуванні комп'ютерних інформаційних систем, а питання контролю їх функціональної дії в технічному сенсі є надзвичайно важливим питанням як безпеки підприємства, так і безпосередньо контрольної функції.

Вдосконалення методики аудиторського процесу на підприємстві ТОВ «Курланд» дозволяє підвищити якість аудиту, запобігти втратам, нестачам і порушенням законодавства в процесі перевірки, а також знизити трудомісткість та тривалість процедури перевірки [5, с. 24].

Розширення можливостей аудитора у використанні автоматизованих систем обробки інформації (АСОІ) не ускладнює процес перевірки, навпаки дає змогу скоротити терміни перевірки, нову можливість чіткої організації і методики її проведення. Крім того автоматизовані системи обробки інформації в аудиторському процесі сприяють удосконаленню інтелектуалізації аудиту та науковому обґрунтуванню його висновків [44, с. 205].

При проведенні аудиту в умовах АСОІ важливу роль відіграє саме комп'ютерне програмне забезпечення, оскільки за допомогою цих засобів аудитор здійснює перевірку облікової інформації, моделювання та аналіз з метою з'ясування її повноти, достовірності та правомірності. З цією метою також проводиться порівняння облікових даних з фактичними даними інформаційної системи, а також контроль правильності відновлення даних [5, с. 23].

Ураховуючи специфіку аудиторської діяльності, вимоги до аудиторського програмного забезпечення можуть бути такими [44, с. 554]:

- наявність розвинутих засобів контролю операцій;
- гнучкість та ергономічність;
- в'язок на рівні баз даних з бухгалтерськими програмами.

Ринок аудиторського програмного забезпечення в Україні тільки починає розвиватися. Серед спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, яке представляє собою завершені програмні продукти для продажу, можна назвати лише п'ять таких продуктів, а саме: програмний продукт «Асистент Аудитора» (розробник фірма «Сервіс-аудит»), програмний продукт «Помощник аудитора» (фірма «Гольдберг-аудит»), програмний продукт «Abacus Professional», програмний комплекс «ЭкспрессАудит: ПРОФ» та програмний продукт «IT Audit: Аудитор» (КСБ «Мастер-Софт») [5, с. 24].

На світовому ринку представлені програмні засоби різних типів, що використовуються у роботі аудиторів, які можна поділити на дві великі групи: пакети прикладних програм загального і проблемно – орієнтованого призначення, а також програми автоматизації управління аудитом. Такі програми використовуються протягом усього процесу аудиту [5, с. 25].

На сьогодні аудиторські фірми розробили і використовують спеціальні інформаційні системи, орієнтовані на внутрішню регламентацію аудиторської діяльності із застосуванням внутрішньофірмових стандартів. Прикладами таких програм є системи провідних аудиторських фірм, таких як KPMG, яка використовує програму Vector 6, Pricewaterhouse Coopers із системою MyClient та Deloitte & Touche, спеціальною інформаційною системою якої є Audit System /2. Система Audit System /2 (AS/2), наприклад, поєднує можливості текстового і табличного редакторів і програми для складання оборотно-сальдової відомості. Вона призначена для полегшення комплексної підготовки робочої документації і звітності та проведення їх консолідації [29, с. 21].

Досі в Україні не було програмного забезпечення власної розробки. Зараз з'явилась українська аудиторська програма «Івахненко & Катеньов Аудит» [28, с.39].

Основними принципами роботи програмного комплексу є можливість аналізу облікових даних підприємств в автоматичному режимі і при потребі гнучке налагодження під конкретну програму аудиторської перевірки. Комплекс дозволяє формувати стандартний пакет робочих документів для

загального аналізу стану справ на підприємстві (експрес-аналіз), а також працювати з ним у діалоговому режимі в разі творчого підходу до потреб окремої перевірки [5, с. 26].

Суттєвою відмінністю програмного комплексу «Івахненко & Катеньов Аудит» є можливість проаналізувати всі 100% бухгалтерських даних і виявити всі помилки та підозрілі моменти бухгалтерського обліку – на відміну від загальноприйнятих методів аудиторської перевірки, які базуються на аналізі окремої вибірки бухгалтерських даних і формуванні судження по проблемі або загального аудиторського висновку лише з завданою імовірністю [5, с. 23].

Її особливістю є двоступеневе перенесення облікових даних. Спочатку дані з бухгалтерської системи перевіряються на предмет їх цілісності. Після конвертації даних із формату «1С:Бухгалтерія» або іншої бухгалтерської програми вони переносяться у проміжні бази даних. Облікова інформація в них зберігається в спеціально розробленому форматі, який побудований із урахуванням специфікації XBRL – eXtended Business Reporting Language. XBRL – це спеціально розроблений стандарт, створений консорціумом, до якого входять найбільші як аудиторські фірми, так і розробники програмного забезпечення. Призначення стандарту XBRL – універсалізувати обмін даними між програмним забезпеченням різних виробників та спростити подання фінансової інформації. Програма орієнтована на окрему специфікацію в межах XBRL, XBRL GL (General Ledger – Головна книга), спеціально розроблену для опису бухгалтерських записів. Після цього виправлені та стандартизовані дані переносять до власне аудиторської програми для наступного аналізу. Це дало змогу формалізувати процес перенесення даних та підвищити його надійність [28, с. 42].

Використання комп'ютерної техніки суттєво впливає на здійснення контролю та аудиторських процедур. Однак слід мати на увазі, що контрольні функції є такими, які найважче автоматизувати. І тут аудиторам не слід відокремлювати фінансовий облік і аудит від нагляду за інформаційними системами, що генерують дані [5, с. 26].

Сучасні тенденції виглядають так, що майбутнє аудиторської професії безпосередньо за комп'ютерним аудитом у широкому значенні. Така діяльність охоплюватиме аспекти, які тісно пов'язані з обов'язковим аудитом фінансової звітності, але водночас охоплюють широкий спектр консультаційних послуг, що їх можуть надавати [5, с. 26]:

- аналіз великих масивів фінансових і оперативних даних в електронному вигляді спеціальними програмними засобами з метою їх підтвердження і виявлення шахрайства;
- допомогу клієнту з питань забезпечення інформаційної безпеки;
- перевірки алгоритмів комп'ютерних облікових систем клієнтів і консультування з питань їх належної побудови.

На шляху розвитку комп'ютерного аудиту в Україні існує певне коло проблем, серед яких виділяють наступні:

1. Низький рівень розвитку аудиторського ринку, викликаний незначним періодом його становлення [5, с. 26].
2. Різна галузева спеціалізація клієнтів аудиторських фірм, що при динамічно мінливому законодавстві заважає детально налагодити спеціалізовані системи на усі можливі випадки [5, с. 26].
3. Ряд методичних проблем, зокрема, необхідність розроблення методичних підходів реалізації трансформаційних процедур перетворення фінансових звітів по заданих форматах, не розголошуючи при цьому комерційну таємницю тих аудиторів, які вже виконують подібні замовлення й знають, як цю роботу виконувати [44, с. 205].

Таким чином, можна сказати, що аудиторським фірмам України доцільно розробляти системи комплексної автоматизації аудиторської діяльності, які б враховували переваги та недоліки наявних моделей автоматизації аудиторської діяльності, як національних, так і закордонних [5, с. 27].

Розробка та впровадження засобів автоматизації аудиторської діяльності дозволять підвищити якість і знизити трудомісткість проведення аудиту, ефективно організувати процес планування аудиту, здійснювати оперативний

контроль за якістю аудиту [5, с. 26].

Комп'ютеризація аудиторської діяльності повинна передбачати розробку та впровадження в аудиторську практику програмних продуктів, які б забезпечували автоматизацію виконання завдань з надання впевненості щодо різних предметів перевірки та супутніх послуг та включали б можливості експертних систем [5, с. 26].

Оскільки за відсутності попиту на сучасне програмне забезпечення з боку аудиторів жодна з ІТ – компаній не візьметься за реалізацію серйозних проектів, а існуючі спроби створити такі залишаються без подальшого розвитку. Тож, не дивно, що ІТ – компанії готові сьогодні працювати виключно під конкретного замовника, адаптуючи для нього ту чи ту версію чи розробляючи програмне забезпечення відповідно до потреб конкретної аудиторської фірми, проте не готові інвестувати кошти у випуск систем, попит на які на ринку важко спрогнозувати [5, с. 27].

Деякі українські аудиторські фірми не мають достатньої кількості власних коштів для запровадження власного програмного забезпечення аудиту. Тому, їм доцільно було б розробляти проекти автоматизованого аудиту з метою залучення іноземних інвестицій в межах програми щодо впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та аудиту (МСФЗ) [5, с. 27].

Проте на теперішній час є реальна можливість зменшити ризики ІТ – компаній, знизити їх витрати на розробку і запровадження інформаційних систем автоматизації аудиторської діяльності. Для цього достатньо, щоб розробка і затвердження концепції системи автоматизації аудиторської діяльності, її технічних вимог і параметрів були рекомендовані Аудиторською палатою України (АПУ) та Спілкою Аудиторів України (САУ). Це не лише зменшить собівартість розробки програмного забезпечення, а й підвищить довіру аудиторів до програмних комплексів, що відповідають вимогам, визначеним Аудиторською палатою України, та сприятиме підвищенню якості аудиторських перевірок в Україні [5, с. 27].

Окрім всього вище переліченого великою проблемою залишається

низький рівень комп'ютерної освіченості користувачів. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, які в нашій країні стали широко доступні лише протягом останніх десяти – п'ятнадцяти років, зумовив те, що переважна більшість досвідчених вітчизняних аудиторів старшого покоління з числа керівників аудиторських фірм та їх підрозділів недостатньо обізнані в можливостях сучасних інформаційних технологій, та маючи значний досвід сприймають їх з певною обережністю. Подолання цього негативного явища можливе лише шляхом підвищення рівня вимог до вітчизняних аудиторів щодо рівня їх обізнаності у сфері сучасних інформаційних технологій. Значну роль для цього могла б зіграти Аудиторська палата України. Перш за все, шляхом офіційного визнання необхідності поглиблення рівня автоматизації аудиторської діяльності, а також розробкою та запровадженням ряду заходів, направлених на реалізацією освітніх програм у цій сфері. Зокрема, доцільним було б включення аспектів використання сучасних спеціалізованих інформаційних систем і технологій в аудиторській діяльності до навчальних програм постійного удосконалення професійних знань аудиторів, що проводяться відповідно до Положення про постійне удосконалення професійних знань аудиторів України [5, с. 27].

В даній статті було проведено огляд ринку засобів автоматизації аудиторської діяльності в Україні, зроблено аналіз наявних програмних продуктів у галузі комп'ютеризації аудиторської діяльності, що дозволило виокремити основні причини, які стримують розвиток комп'ютеризації аудиторської діяльності в Україні [5, с. 27].

Зокрема слід зауважити, що сучасний рівень автоматизації аудиторської діяльності є таким, що не відповідає світовим тенденціям і залишає Україну і український ринок аудиторських послуг на поталу компаніям великої четвірки, а в недалекому майбутньому можливо і більш вертким російським аудиторським компаніям. Існуючий стан зумовлений цілим комплексом факторів, кожен з яких хоч і не має вирішального значення, проте в сукупності вони формують несприятливу атмосферу для поглиблення рівня автоматизації

аудиторської діяльності вітчизняних компаній, негативно впливають на стан вітчизняного аудиту і стримують його подальший розвиток. Ураховуючи необхідність у комплексній або хоча б частковій комп'ютеризації аудиторської діяльності, відсутність достатньої кількості належних розробок у цій галузі, а також вимоги міжнародних стандартів аудиту до цього процесу, рекомендуємо [5, с. 27]:

- оздоровлення ринку аудиторських послуг шляхом створення добросовісного конкурентного середовища та витіснення компаній, що займаються недобросовісною конкуренцією;
- підвищення доходності вітчизняних аудиторських фірм, наприклад, шляхом впровадження АПУ правил і рекомендацій;
- розробку системи комплексної автоматизації аудиторської діяльності, яка б враховувала переваги та недоліки наявних моделей автоматизації аудиторської діяльності.

Розробка та впровадження засобів автоматизації аудиторської діяльності дозволять підвищити якість і знизити трудомісткість проведення аудиту, ефективно організувати процес планування аудиту, здійснювати оперативний контроль за якістю аудиту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Ринкові відносини, що склалися в аграрному секторі, зумовили потребу побудови нових методів і форм управління та вдосконалення національної системи фінансово-економічного контролю. Для успішного функціонування аграрних підприємств в умовах конкурентного середовища, задоволення потреб споживачів економічною інформацією особливого розвитку набуває незалежний фінансовий контроль (аудит) [11, с. 18].

Результати дослідження вказують на доцільність поглиблення та обґрунтування галузевої складової організаційно-методичних аспектів аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд». Це дозволяє виявити достовірний стан бухгалтерського обліку і звітності, сприяти підвищенню ефективності виробництва, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства на ринку, а також прийняттю адекватних положень, стандартів і методичних рекомендацій, що відповідають інформаційним запитам користувачів.

Під час аудиту фінансової стійкості та платоспроможності діяльності підприємства ТОВ «Курланд» перевірку було здійснено за стадіями, ув'язано її результати з результатами діяльності, відображеними у фінансовій звітності.

Існування значної кількості проблем аудиту зумовлює необхідність підвищення уваги до рівня його якості та розробки нових комплексних підходів до їх вирішення як на загальнодержавному, так і на рівні кожного підприємства.

Таким чином, дослідивши теоретичні, організаційно-методичні, практичні, нормативно-правові та інші аспекти аудиторської оцінки фінансової стійкості та платоспроможності, зокрема в ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда», можна зробити наступні висновки:

1. Узагальнено та систематизовано різносторонні наукові погляди щодо визначення економічної сутності фінансової стійкості та платоспроможності підприємств. Дослідженню питань організації і методики аудиту фінансового стану присвятили свої праці такі відомі вчені, як

Гуцаленко Л.В., Здирко Н.Г., Коваль Л.В., Мулик Т.О., Мулик Я.І., Шевчук О.Д., Фостолович В. А. та ін.

2. Оцінено методичні підходи до аудиту фінансової стійкості і платоспроможності підприємства та встановлено, що за сучасних ринкових відносин основною умовою належного рівня виробничо-господарської діяльності підприємства та його розвитку є стабільність діяльності підприємства, що забезпечується діагностикою фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

3. Розглянуто аудит фінансової стійкості і платоспроможності як складові перевірки даних фінансової звітності та встановлено, що на сьогодні інформаційні потреби зацікавлених осіб підприємства з питань фінансового стану стандартний аудит повністю задовольнити не може. Відповідно, в прикладному аспекті актуальності набуває питання застосування дієвого інструменту, наприклад фінансового аудиту, цільова спрямованість якого буде полягати не тільки в підтвердженні достовірності показників «Балансу (Звіту про фінансовий стан)», але і в комплексному дослідженні показників платоспроможності, ділової активності, ліквідності при одночасному виявленні деструктивних факторів.

4. Дослідивши потребу в проведенні аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд», можна сказати, аудит фінансової стійкості та платоспроможності підприємства є одним зі способів подолання недостатньої довіри між учасниками діяльності, забезпечує поінформованість зацікавлених осіб про поточний фінансовий стан підприємства, надає обґрунтовану оцінку прогностичним показникам підприємства тощо. Його основна мета полягає у встановленні оптимальності структури капіталу та наявності достатнього обсягу власного капіталу. Об'єктами аудиту фінансової стійкості та платоспроможності виступають джерела формування майна підприємства. Його завдання мають забезпечувати контроль за оцінкою фінансової стійкості та платоспроможності та її відповідність нормативам.

5. Проаналізувавши основні показники фінансового стану ТОВ

«Курланд», можна зазначити, що зменшення коефіцієнта фінансової незалежності та збільшення коефіцієнтів фінансової залежності та фінансового ризику свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства. Оцінка всіх фінансових показників СВК «Залузький» показала, що Кооператив у 2017 році має більш стійкіший фінансовий стан на ринку порівняно з 2016 роком, свою господарську діяльність здійснює 90% самостійно. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства ДП «ДГ «Артеміда», можна зробити висновок, що у підприємства збільшилися платіжні можливості щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами, а також воно має надлишкові джерела формування оборотних активів.

6. Оцінивши платоспроможність підприємств встановлено, що найменш платоспроможним виявлено підприємство ТОВ «Курланд» порівняно з іншими підприємствами, такими, як СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда». А це означає, що за нагальної потреби не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

7. Провівши аналіз ліквідності балансу підприємств ТОВ «Курланд», СВК «Залузький» та ДП «ДГ «Артеміда», можна сказати, що: на ТОВ «Курланд» відсутні власні оборотні активи, які дозволяли б підприємству підтримувати певну стійкість; фактична ліквідність балансу СВК «Залузький» відрізняється від абсолютної, а це свідчить про те, що нагальні борги підприємство не може своєчасно погасити; ліквідність балансу ДП «ДГ «Артеміда» відрізняється від абсолютної, що вказує на здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок поточних активів у строки, що не перевищують одного року.

8. Визначивши тип фінансової стійкості підприємства ТОВ «Курланд» можна сказати, що підприємство знаходиться на межі банкрутства, оскільки воно не може розрахуватися з кредиторами, а також є кредити, які не сплачені в установлені строки.

9. Після проведення аудиту фінансової стійкості та

платоспроможності підприємства ТОВ «Курланд» можна стверджувати про умовно – позитивний звіт незалежного аудитора. Під час проведеної аудиторської перевірки фінансових документів встановлено, що операції проведені з порушенням встановленого порядку, але мають обмежений вплив на фінансову звітність.

10. Встановлено причини низького рівня платоспроможності та запропоновано рекомендації результатом систематичного виконання, яких на підприємстві ТОВ «Курланд» наведених рекомендації призведе до планового підвищення платоспроможності.

11. Під час аудиту на підприємстві ТОВ «Курланд» було встановлено, що показники фінансової стійкості, які характеризують прибутковість підприємства знаходяться нижче нормативного значення, що свідчить про те, що підприємство неспроможне приносити прибуток та забезпечувати ефективно відтворення використаних ресурсів. Тому для оптимізації прибутку на підприємстві можемо рекомендувати знизити собівартість продукції та оновити основні засоби.

12. Організаційно-структурна складова на підприємстві ТОВ «Курланд», як внутрішній аудит недостатньо розвинута, тому потребує вдосконалення. Тому, рекомендуємо підприємству розробити організаційно-технологічні схем та процедури проведення внутрішнього аудиту на підприємстві; здійснити професійну підготовку фахівців, які будуть проводити внутрішній аудит.

13. Сучасний рівень автоматизації аудиторської діяльності є таким, що не відповідає світовим тенденціям і залишає Україну і український ринок аудиторських послуг на поталу компаніям великої четвірки, тому розробка та впровадження засобів автоматизації аудиторської діяльності дозволять підвищити якість і знизити трудомісткість проведення аудиту, ефективно організувати процес планування аудиту, здійснювати оперативний контроль за якістю аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблязова С. А. Вдосконалення організації внутрішнього аудиту на підприємствах України / С. А. Аблязова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. - 2010. - Вип. 3. - С. 391-395.
2. Абрютіна М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства / М.С. Абрютіна, А.В. Грачев. – М.: Дело и сервис, 2001. – 272с.
3. Алборов Р. А. Основы аудита: учеб. пособие / Р. А. Алборов, Л. И. Хоружий, С. М. Концевая.– М.: Дело и Сервис, 2001. – 224 с.
4. Артеменко В. Г. Финансовый анализ: Учеб. Пособие / В.Г. Артеменко, М. В. Беллендир. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2012. – 365 с.
5. Беззубець Л. Л. Шляхи та умови розвитку автоматизованого аудиту в Україні / Л. Л. Беззубець // Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 24(1). - С. 23-27.
6. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 – "Економіка торгівлі та послуг" / Т.В. Белікова. – Х., 2006. – 20 с.
7. Білик М. Підприємства як об'єкт фінансового управління в умовах переходу до ринкової економіки / М. Білик // Український журнал "Економіст". – 2007. – № 1.
8. Бланк І. А. Основи фінансового менеджмента. Т. 2. – К.: Ника-Центр, 2007. – 487 с.
9. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. М. Бойчик. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.
10. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2003. – 895 с.
11. Бутинець Ф. Ф. Аудит: підручник. 2-е вид., перероб. і доп.

Житомир: ПП «Рута», 2002. 672 с.

12. Ващенко Л.О. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Л.О. Ващенко. – К. : Вид-во "Лібра", 2005. – 20 с.

13. Виборова Е. Н. Діагностика фінансової стійкості ринків господарювання / Е. Н. Виборова // Аудитор. – 2016. – № 12. – С. 37–39.

14. Городня Т. А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства / Т. А. Городня, Т. А. Кузик // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.16. - С. 191-196.

15. Грабовецький Б.С., І.В. Шварц Фінансовий аналіз та звітність : навч. посібн. Ч. 1 / Б.С. Гробовський, І.В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 154 с.

16. Гудзенко Н.М. Особливості організації бухгалтерського обліку та контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємств / Н.М. Гудзенко, О.Д. Шевчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 17. – С. 810 -815.

17. Гуцаленко Л. В. Організація обліку та аудиту основних засобів / Л. В. Гуцаленко, А. С. Гловюк, І. В. Ковальчук // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 8.

18. Гуцаленко Л. Реалії аудиту у вітчизняній та зарубіжній практиці / Л. Гуцаленко, С. Марченко// Економіка та суспільство. – 2016. – № 6. – С. 349–354.

19. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. / Л.В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук – К.: « Центр учбової літератури», 2014. – 496 с., с. 79.

20. Дайновський Ю.А. Фінансовий аналіз життєвого циклу підприємства / Ю.А. Дайновський, С.В. Корягіна // Фінанси України : журнал. – 2003. – № 10. – С. 66-75.

21. Дем'яненко М. Я. Тлумачний словник економічних термінів / М.

Дем'яненко, В. Коюда. – Х. : Гриф, 2007. – 184 с.

22. Єлецьких С. Оцінювання фінансової стійкості підприємства на основі темпових показників ефективності його розвитку / С. Єлецьких // Економічний аналіз: зб. наук. праць / редкол.: В. Дерій (голов. ред.) та ін. – Т. 18. – № 1. – Тернопіль: ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». – 2014. – С. 183–187.

23. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: монографія. / В. М. Жук // Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН. – 2009. – С. 648.

24. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 3-тє вид. випр. та допов.– К.: Знання, 2004. – 294 с.

25. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-ХІІ.

26. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-ХІV.

27. Здирко Н. Г. Стан та тенденції розвитку державного фінансового контролю в Україні / Н. Г. Здирко // Облік і фінанси. - 2017. - № 1. - С. 153-160.

28. Івахненков С.В. Аудиторське програмне забезпечення для аналізу даних: перший український досвід. / С.В. Івахненков // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №10. – с. 38-44.

29. Івахненков С.В.. Автоматизація аудиту в Україні та світі: підходи і програмне забезпечення. / С.В. Івахненков // Аудитор України. – 2007. - №3. – с.21

30. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6 (36). – С. 30–42.

31. Калетнік Г. М. Науково-теоретичні засади формування та розвитку людського капіталу в сільських територіях / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2016. - № 10. - С. 7-25.

32. Калетнік Г. Стійкість економіки як фактор безпеки та розвитку держави / Г. Калетнік, С. Козловський, В. Козловський // Економіка України. - 2012. - № 7. - С. 16-25.
33. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. – Х.: Вид. дім «ІНЖЕК», 2013. – 144 с.
34. Клименко М. О., Герасимчук З. В., Клименко О. М., Клименко Л. В. Розвитологія: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 280 с.
35. Коваль Л. В., Колісник А. В. Фінансова стійкість в системі економічної безпеки підприємств. / Л. В. Коваль, А. В. Колісник // Наукові записки сучасних вчених. – 2018. – Ч.1. – С. 44 – 47.
36. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / О. С. Козлова // Young Scientist. – 2017. – №10. – С. 914 –918.
37. Колесникова В.М. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах реформування податкової системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 – "Підприємництво, менеджмент і маркетинг" / В.М. Колесникова. – Х., 2002. – 18 с.
38. Колісник А. В. Фінансова стійкість в системі управління підприємством / А. В. Колісник // Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи розвитку. – 2018. – С. 44 – 47.
39. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі / С. В. Коляденко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2016. - № 6. - С. 105-112.
40. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
41. Коркушко О. Н. Організаційні аспекти аудиту власного капіталу на підприємствах АПК / О. Н. Коркушко // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. - 2013. - Вип. 21. - С. 175-179.
42. Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М. С. Кравченко // Вісник економічної науки України – 2014. –

№ 2. – С. 61–63.

43. Крейнина М. Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки : учебн. пособ. / М. Н. Крейнина. – М. : ДИС, 1997. – 224 с.

44. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту: навч. посіб. / Л. П. Кулаковська Ю. В. Піча, / – К.: Каравела, 2004. – 568 с.

45. Мазур В. А. Методика аналізу фінансового стану підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів / В. А. Мазур, О. Ф. Томчук, Ю. Ю. Браніцький // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2017. - № 3. - С. 7-20.

46. Макарьян Э.А., Герасименко Г.П., Макарьян С.Э. Финансовый анализ: Учебное пособие. 4-е изд., испр. – М.: ИД ФБК_ПРЕСС, 2006. – 235 с.

47. Максимова Н. О. Ліквідність та платоспроможність сільськогосподарських підприємств як індикатори їх фінансового стану / Н. О. Максимова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. - 2008. - № 1. - С. 68-74.

48. Маркін Ю.П. Економічний аналіз: керівництво / Ю.П. Маркін 3 вид., Москва: Видавництво «Омега-Л», 2011. — 450 с

49. Мелень О. В. Фінансова стійкість підприємства як одна із складових його економічної безпеки / О. В. Мелень, Ю. В. Сидоренко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 66. - С. 160-165.

50. Мисак Н. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н. Мисак, О. Ярошенко // Вісник національного лісотехнічного університету. – 2005. – № 15.5. – С. 384–389.

51. Міжнародний стандарт аудиту 230 «Аудиторська документація»: Міжнародні стандарти контролю, якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р.

52. Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази»: Міжнародні стандарти контролю, якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р.

53. Міжнародний стандарт аудиту 520 «Аналітичні процедури»: Міжнародні стандарти контролю, якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р.

54. Міжнародний стандарт аудиту 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності»: Міжнародні стандарти контролю, якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р.

55. Міжнародний стандарт аудиту 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора»: Міжнародні стандарти контролю, якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р.

56. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf.

57. Мулик Т. О., Колісник А. В. Особливості діагностики фінансової стійкості підприємств України [Електронний ресурс] / Т. О. Мулик, А. В. Колісник // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – № 1 (12).

58. Мулик Я. І. Аудит фінансової стійкості підприємства: проблеми та перспективи розвитку / Я. І. Мулик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – №16. – С. 884–888.

59. Мулик Я. І. Механізм визначення фінансової безпеки підприємств на основі порогових значень показників фінансового стану / Я. І. Мулик // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2015. - Вип. 1. - С. 301-324.

60. Назаренко І. М. Фінансовий аудит «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» підприємства: організаційно-методичні аспекти та процес алгоритмізації / І. М. Назаренко // Бізнес Інформ. - 2017. - № 4. - С. 308-313.

61. Недосекін С.В., Іванов М.А. Фінансовий стан підприємства: сутність та організація в сучасних умовах / С.В. Недосекін, М.А. Іванов // Вісник РГАЗУ. — 2011. — Частина 1.

62. Огійчук М. Ф., Новіков І. т., Рагуліна І. І. Аудит: організація і методика: навч. посіб. Київ: Алерта, 2010. 584 с.
63. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. [Електронний ресурс] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький та ін. — К.: Правова єдність, 2009. — 544 с.
64. Основні чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства [Електронний ресурс] /Фінансовий аналіз : [Сайт]. – Режим доступу: http://www.analixplus.com/2/7_3.php.
65. Остаповский М. Особенности оценки платежеспособности предприятия в рамках антикризисного управления. / М. С. Остаповский, Е. А. Никонова // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2012. – № 13.
66. Павленко О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О. Павленко, І. Семиліт // Молодий вчений. – 2016. – № 7. – С. 113–116.
67. Пасько О. В. Трансформація структури, змісту та обсягу аудиторського звіту в Міжнародних стандартах аудиту / О. В. Пасько // Облік і фінанси. - 2013. - № 1. - С. 80-91.
68. Патранська Л. Окремі аспекти вдосконалення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства / Л. Патранська, Л. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/7_97684.doc.htm.
69. Пересада Т. Фінансова стійкість як визначальний індикатор при діагностиці імовірності банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності / Т. Пересада, О. Федорук // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 10(4). - С. 289-292.
70. Пенська І. О. Основні причини втрати платоспроможності підприємством і шляхи її оптимізації / І. О. Пенська, С. О. Юдін // Бізнес Інформ. - 2017. - № 4. - С. 251-256.
71. Підготовка і складання загального плану та програми. [Електронний режим] - Режим доступу:

http://pidruchniki.com/16400116/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/pidgotovka_skladannya_zagalnogo_planu_programi_auditu.

72. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

73. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. № 43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF/para#n8>

74. Приходько Н. І. Поняття фінансового стану підприємства: деякі аспекти його визначення / Н.І. Приходько // Физическая инженерия поверхности. – 2010. – Т. 8, № 2. – С. 188–190.

75. Про аудиторську діяльність: Закон України затверджений ВРУ від 22.04.1993 № 3125-ХІІ.

76. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти. [Електронний режим] - Режим доступу: <https://www.pspaudit.com.ua/files/iovenko.pdf>

77. Русіна Ю. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук // International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 91-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_18.

78. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб.– 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.

79. Салькова І. Ю. Теоретичні основи оцінки конкурентоспроможності підприємств АПК / І. Ю. Салькова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2014. - Вип. 26. - С. 15-18.

80. Сахарова И. В. Нормативная модель рейтинговой оценки устойчивости предприятий. Теория и практика эффективного

функционирования российских предприятий / И. В. Сахарова. – М.: ЦЭМИ РАН, 2013. – 192 с.

81. Семенович Т.А. Організаційно-економічний механізм стабілізації фінансового стану транспортних підприємств : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – "Економіка, організація та управління підприємствами" / Т.А. Семенович. – Кіровоград, 2005. – 213 с.

82. Сиротюк Г. Аудит аграрних підприємств : організаційний і методичний аспекти / Г. Сиротюк // Аграрна економіка. – 2012. –Т. 5, № 1–2. – С. 72 – 76.

83. Скляр Г.П. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки / Г.П. Скляр, О.О. Педик. [Електрон- ний ресурс]. – Доступний з <http://ukrcoop-journal.com.ua>.

84. Скорба О. Аудит стійкості підприємства – крок до подолання економічної кризи / О. Скорба // Економіка: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. – Вип. 257. – Т. 2. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – 296 с.

85. Сметанюк О. А. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства / О. А. Сметанюк, С. О. Кругляк // Економічний простір. - 2014. - № 85. - С. 187-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2014_85_21.

86. Ступка Н. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств / Н. Ступка // Університетські наукові записки. –2005. – № 4. – С. 348–354.

87. Ступницька Т. М. Вплив структурних змін форми №1 "Баланс" на аналіз ліквідності підприємства / Т. М. Ступницька, С. І. Ніколаєва // Економіка харчової промисловості. - 2014. - № 3. - С. 75-79.

88. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: навч. посіб. Львів: ЛБІ НБУ, 2010. 386 с.

89. Теницька Н. Б., Гришко Ю. С. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. / Н. Б.

Теницька, Ю. С. Гришко / Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015 –№8.

90. Томчук О. Ф. Оцінка фінансової стійкості- важлива характеристика фінансового стану підприємства / О. Ф. Томчук // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(2).

91. Томчук О.Ф. Оцінка ліквідності та платоспможності в контексті фінансового стану підприємства / О.Ф. Томчук, В.Ю. Фабіянська, Г.О. Довгополюк// Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. - №5.

92. Умови домовленостей про здійснення аудиту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/87822/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/umovi_domovlenostey_zdiysnennya_auditu.

93. Утенкова К. Аудит: [навчальний посібник] / К. Утенкова. – К.: Алерта, 2011. – 408 с.

94. Фабіянська В.Ю. Модифікація аудиторської думки в контексті Міжнародних стандартів аудиту / В.Ю. Фабіянська // Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством Матеріали І І Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, 8 грудня 2016 р. м. Вінниця. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2016. – С. 234-235.

95. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монографія/за ред. Є. В. Мниха. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 416 с.

96. Фостолович В. А. Елементи удосконалення системами управління підприємством в умовах глобалізації / В. А. Фостолович // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(2). - С. 250-261.

97. Фостолович, В. А. Необхідність проведення та шляхи вдосконалення аудиту фінансового стану підприємств / В. А. Фостолович, С. В. Косовська // Збірник наукових праць «Сучасні застосування фундаментальних наук у виробничих процесах». - 2011.- С. 235-238.

98. Фостолович, В. А. Особливості аудиту фінансового стану

підприємства / В. А. Фостолович, В. В. Білецька // Збірник наукових праць «Сучасні застосування фундаментальних наук у виробничих процесах». - 2011. - С. 317-319.

99. Харченко О. С. Управління платоспроможністю підприємства в системі економічної безпеки / О. С. Харченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 1. - С. 55-59.

100. Хоменко Т. Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств. / Т. Ю. Хоменко, А. Ю. Погребняк // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2013. – № 7.

101. Шалімова Н. С. Удосконалення форматів аудиторських звітів за наслідками обов'язкового аудиту публічних акціонерних товариств / Н. С. Шалімова // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. - 2014. - № 2. - С. 143-149.

102. Шевчук О. А. Напрями покращення використання аудиту ефективності / О. А. Шевчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 2. - С. 377-382.

103. Шевчук О. Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства / О. Шевчук, К. Чорномаз // Збірник наук. праць ВНАУ. – 2012. – № 1 (56). – Т. 4. – С. 55–60.

104. Шембель Ю.С. Прогнозування кризового стану підприємства й обґрунтування комплекс- су заходів антикризового управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – "Економіка, організація та управління підприємствами" / Ю.С. Шембель. – Д.,2002. – 18 с.

105. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств / І. Ф. Ясіновська // Європейські перспективи. - 2016. - Вип. 2. - С. 169-175.

Додатки